

Inuunerit tamaat kigutitit paarikkit

Pas på tænderne hele livet

Aviisi paasissutissiissut Nunatsinni Kigutigissaaneq suleqatigalugu saqqummersinneqartoq
Informationsavisen udgives i samarbejde med Landstandplejen

© Leif Jørgensen

Fokus på tandsundhed

Det er oftest vores tænder, der giver det første indtryk i vores møde med andre mennesker – når vi taler, smiler og griner. Vores tandsæt er ikke alene en stor del af vores udstråling, det er også et vigtigt redskab til vores sundhed. Som Naalakkersuisoq for Børn, Unge, Familier og Sundhed glæder jeg mig derfor over, at tandsundheden i Grønland er i fremgang.

De seneste år har Landstandplejens caries-strategi for børn og unge sikret at børn og forældre er blevet inspireret til at prioritere tandbørstning og regelmæssige klinikbesøg. Vores tandlæger og tandplejere gør hver dag i hele landet en stor indsats for

tandsundheden.

Vi ser desværre et stort forbrug af slik, sodavand, cigaretter og de senere år også af snus. Brugen af snus er en nyere problematik, og det giver udfordringer med misfarvede tænder og slimhindeforandringer i munden. Det er tandklinikkerne i dialog med de unge om, hvis de kommer til deres klinikbesøg. Mens børnene er rigtigt gode til at passe besøgene hos tandlægen, kniber det desværre mere for de unge mennesker at holde fast i regelmæssige tandeftersyn. Det er et fokusområde at sikre, at også ungegruppen holder fast i de gode vaner, der er skabt i barndommen.

Det er en stor glæde at se, at interessen for at arbejde med tandsundhed er stor. Alle-rede i 1975 fik Grønland sin egen kigutigissaasooq uddannelse. Et vigtigt skridt til at sikre lokal arbejdskraft på landets klinikker. Sidste sommer fik ikke mindre end 10 elever overrakt deres eksamensbeviser – det kan vi være stolte af. Mens man skal på ophold i Danmark for at blive tandlæge, kan tandklinikassistenterne uddannes her i landet. Jeg imponeres over at se, at der i Landstandplejen siden 2020 er fejret flere store jubilæer – både 25 og 40 års ansættelser. Det er der ikke så mange arbejdspladser, der kan præstere.

Tandplejen her i landet er ganske godt med i brugen af de sidste nye teknologier. I efteråret 2021 blev der afholdt kursus i tandplejens nyeste udstyr – en 3D-printer. Og tandklinikken i Ilulissat har allerede produceret de første 3D-printede proteser.

I denne indstiksavis har vi samlet artikler om Landstandplejens virke i Grønland, og jeg vil ønske jer god læselyst.

Mimi Karlsen
Naalakkersuisoq for Børn,
Unge, Familier og Sundhed

Aviisi paasissutissiisut:

Inuunerit tamaat kigutitit paarikkat
Aviisi paasissutissiisut Nunat-
sinni Kigutigissaaneq suleqati-
galugu saqqummersinneqartoq

Informationsavisen:

Pas på tænderne hele livet
Informationsavisen udgives i
samarbejde med Landstand-
plejen

Akisussaasooq | Ansvarshavende:

Pisortaq/Direktør
Chr. Schultz-Lorentzen
Mediehuset Sermitsiaq.AG
Sipisaq Avannerleq 10B
Postbox 39, 3900 Nuuk
Tlf.: 38 39 50 • Fax: 32 24 99
CVR: 12539959

Aaqqissuisut | Redaktion:

Trine Juncher Jørgensen
trine@Sermitsiaq.AG

Nutserisoq | Tolk:

Gåbanguak Johansen
gaba@Sermitsiaq.AG
Elisa Isaksen
elisa@Sermitsiaq.AG

Salg | Annoncer:

Lasse Christansen
lasse@Sermitsiaq.AG

Ilusilersuisoq | Grafisk arbejde:

Linda Rachlitz
linda@Sermitsiaq.AG

Naqiterneqarfia | Tryk:

Trykkeriet – Nordvestsjælland
Microvej 4
4300 Holbæk

Kigutigissuunissamik pingaartitsineq

Kigutigut tassaapput inoqatitsinnik naapitseqaarnitsinni – oqalukkaangatta, qungujukkaangatta illaraangattalu qanoq ittunitsinnik takutitsisartut. Kigutigut qanoq sunniinitta annersariinnanngilaat, taakkutaarli peqqissuunissatsinni sakkusaapput pingaarutillit. Taamaammatt Meeqqanut, Inuusuttunut Ilaqutariinnullu Naalakkersuisutut nunatsinni kigutisigissutsip siuariartornera nuannaarutigaa.

Ukiuni kingulliinerusuni Kigutileriveqarfup, meeqqani inuusuttunilu kigulluunneq akiornarlugu iliuusissatut siunniussai, meeqqat angajoqqaallu kigutigissarnermik akulikitsunillu kigutileriviliartarnissamik pingaartitsinissamik isumassarsisinneqarnissaannik qulakkeeripput. Kigutilersut kigutigissaasullu, nunarput tamakkerlugu

ullut tamaasa kigutigissuunissaq anguniarlugu annertuumik suliaqarput.

Ajoraluartumik mamakujuttutorneq, sodavaditorneq tupatornerlu, ukiunilu kingulliinerusuni sunoorsernertaaq annertoqisoq takusinnaavarput. Sunoorserneq ajornartorsiutaavoq nutaajuneq, taannalu kigutit qaqorunnaarnerannik qarnullu ameraasaata allanngorneranik unammilligasiivoq. Inuusuttut kigutileriviliarfissaminni takkuppata oqaloqatigineqartarput. Meeqqat kigutileriviliarnissaminnik paarsilluartuusut, aalajangersimasumik takkuttarluni kigutit misissortittarnissaasa aalajangiusimanissaa ajoraluartumik inuusuttuni ajornakusoorneruvoq. Inuusuttuttaaq meeraanermi ileqqorilikkaminnik pitsaasunik attassiinnar-nissaannik qulakkeerinissaq ukkanneqarpoq.

Kigutigissuunneq pillugu suliaqarnermi soqutiginninnerup annertussusaa takullugu nuannaarutissaavoq annertooq. 1975-imiilli nunatsinni kigutigissaasunik ilinniartisisoqartalerpoq- nunatsinni kigutilerivinni nunaqavissunik sulisoqarnissamik qulakkeerinissamut alloriarneq pingaarutilik. Siorna aasakkut kigutigissaasunngorlaat qulinit ikinnerunngitsut allagartartaapput – tamanna tulluusimaarutissaavoq. Kigutilerisunngorniat Danmarkimi ilinniartariaqartut, klinikassistentinngorniat nunatsinni ilinniarsinnaapput. Kigutileriveqarfimmi- ukiuni 25-imi 40-inilu atorfeqarsimasunika 2020-imiit nalliuttorsiutiginnittoqarsimaneera takullugu tupigusuppunga. Suliffiit taama angusaqarsimasut ikittuinnaapput. Nunatsinni kigutigissaaneq teknologii-

nik nutaanik atuinermi malinnaalluarpoq. Kigutileriveqarfimmi atortorisarut nutaanerpaq – 3D-printeri, 2021-imi ukiak-kut pikkorissaatigineqarpoq. Ilulissanilu kigutilerivimmi kigutaasanik 3D-printer atorlugu ilusilikkanik siullernik sanasoqa-reersimalluni.

Aviisimut ilanngusami matumani nunatsinni kigutileriveqarfup sulinera pillugu allaaserisat katersorpagut, atuarluarnissasinnillu kissaappassi.

Mimi Karlsen
Meeqqanut, Inuusuttunut,
Ilaqutariinnut peqqissutsimullu
Naalakkersuisoq

Suakannguaq Kristiansen Peqqissaanermik Ilinniarfimmit 2021-mi naammassigami eqiasuitsunut akissarsiaritinneqartartumik 1.000 koruuninik akissarsitinneqarpoq. Meeraaffigisimasamini Qaanaami kigutigissaasutut ullutsinni sulivoq.

Suakannguaq Kristiansen dimitterede fra Peqqissaanermik Ilinniarfik i 2021 og modtog ved den lejlighed flidspræmien på 1.000 kroner. I dag arbejder hun som kigutigissaasut i barndomsbyen Qaanaaq.

– Kigutilerisoq ukiumut marloriarluni qaammatini pingasuni maaniittarpoq, taakkulu akunneranni kigutileriffimmi kisimiittarpunga, taamaalilluni akisussaaffiuvoq angisooq, Suakannguaq Kristiansen oqarpoq.

– To gange om året kommer tandlægen i tre måneder, men i den mellemliggende periode er jeg alene i tandklinikken, så det er et stort ansvar, siger Suakannguaq Kristiansen.

Suakannguaq Kristiansen Qaanaami kigutileriffimmi kigutigissaasutut suliffeqarpoq.

I Qaanaaq arbejder Suakannguaq Kristiansen som kigutigissaasut på tandlægeklinikken.

– Annerusumik meeqqat (amma inersimasut) kigutiminnik paarsilluarnerunissaannik ilinniartinnissaat piffissamik atuiffigineruserpakka, Arnaarannguaq D. Larsen oqarpoq, taanna Kujataani Nanortalimmi kigutileriffimmi kigutigissaasutut suliffeqarpoq.

– Jeg bruger især tid på at lære børn (og voksne) at passe bedre på deres tænder, fortæller Arnaarannguaq D. Larsen, der arbejder som kigutigissaasut på tandlægeklinikken i Nanortalik i Sydgrønland

Fra syd til nord med kigutigissaasut

I 1975 fik Grønland sin helt egen kigutigissaasoquddannelse. Arnaarannguaq D. Larsen og Suakannguaq Kristiansen blev begge uddannet i 2021, og arbejder i dag i henholdsvis Nanortalik og Qaanaaq som kigutigissaasut

Uddannelsen som kigutigissaasut har på mange måder revolutioneret tandplejen i Grønland ved at sikre stabil og lokal arbejdskraft til landets tandklinikker. Der er tale om en toårig uddannelse, der veksler mellem skoleophold ved Peqqissaanermik Ilinniarfik og praktik på tandklinikker rundt om i Grønland.

17. juni 2021 fik ti elever overrakt deres eksamensbeviser, og to rejste efterfølgende til henholdsvis Nanortalik og Qaanaaq for at arbejde på den lokale tandklinik. Vi har mødt dem til en snak om forventninger, drømme og realiteter i deres job som kigutigissaasut.

Et arbejde der giver mening

27-årige Arnaarannguaq D. Larsen er i dag

ansat i tandklinikken i Nanortalik.

– Jeg valgte jobbet i Nanortalik, fordi jeg gerne ville opleve Sydgrønland og hjælpe med til, at alle i Grønland får en bedre tandsundhed. Jeg har boet kortvarigt i Nanortalik som barn, og jeg har også familie her, siger Arnaarannguaq D. Larsen, der elsker at være sammen med familie og venner, og som i fritiden spiller på musikinstrumentet ukulele.

I Nanortalik er der to klinikker. Én som ligger på skolen, og én som ligger i forbindelse med sygehuset. Her arbejder Arnaarannguaq D. Larsen sammen med tre klinikassistenter og en tandlæge.

– Om morgenen er vi på skoletandklinikken, og om eftermiddagen er vi på sygehuset. I skoletandklinikken er det mest skolebørn, vi arbejder med. Om eftermid-

dagen kan der været forskellige patienter: Babyer, børn, unge og voksne.

– Jeg laver undersøgelser, tager røntgenbilleder, mælketandsbehandlinger (efter behov), lakering af tænder, tandrensninger m.m. Det er også mig, der kontrollerer kvaliteten af røntgenprocessen ved månedlige kontroller. Men især bruger jeg meget tid på at lære børn (og voksne) at passe bedre på deres tænder, fortæller Arnaarannguaq D. Larsen.

Der har ikke altid været kigutigissaasot ansat i Nanortalik, og for Arnaarannguaq D. Larsen er det et spændende og sjovt arbejde, der også giver god mening i en samfundsmæssig kontekst.

– Det er vigtigt, at alle har plakfrie tænder, for kun på den måde undgår de karies og paradentose. I år har vi fokus på de unge, og jeg skal blandt andet undervise 10. klasserne i løbet af året. Vi ser desværre, at mange glemmer at gå til tandlæge, når de har forladt folkeskolen.

Et stort ansvar

I den anden ende af landet – I Qaanaaq –

har Suakannguaq Kristiansen fået arbejde som kigutigissaasut på tandlægeklinikken.

– Jeg har patienter næsten hver dag. Når jeg ikke har patienter, så planlægger jeg andre aktiviteter på klinikken. Jeg kan godt lide mit arbejde sammen med patienterne. Dertil kan jeg godt lide at arbejde med forebyggelse i tandsundhed. Jeg taler med patienterne på nordgrønlandsk, og det er jeg rigtig glad for at kunne gøre i det daglige, siger Suakannguaq Kristiansen, der er født og opvokset i Qaanaaq, og som derfor har hele sin familie omkring herunder kæresten Helge Asgeirsson og sønnen Thor.

– Det bedste ved mit job er, når børnene kommer ind og jeg har en snak med dem om tandsundhed og forebyggelse. Så instruerer jeg dem i tandbørstning og brug af tandtråd. To gange om året kommer tandlægen i tre måneder, men i den mellemliggende periode er jeg alene i tandklinikken, så det er et stort ansvar, siger Suakannguaq Kristiansen, der modtog Peqqissaanermik Ilinniarfiks flidspræmie på 1.000 kroner, da hun dimitterede.

Kujataanit avannaanut kigutigissaasut

Nunatsinni namminerisamik kigutigissaasunik ilinniartitsisarneq 1975-imi aallartinneqarpoq. Arnaarannguaq D. Larsen aamma Suakannguaq Kristiansen marluullutik 2021-mi ilinniakkaminnik naammassinnippat ullutsinnilu Nanortalimmi aamma Qaanaami kigutigissaasutut sulillutik

Kigutigissaasutut ilinniartitaanerup arlalip-passuartigut Nunatsinni kigutinik isumaginninneq allannguiffigilluinnarsimavaa, taamaalillunimi Nunatsinni kigutileriffiit aalajaatsunik nunaqavissunillu sulisoqalernissaat qulakkeerneqarmat. Pineqartoq tassaavoq ukiuni marlunni ilinniartitaaneq, tamatumani paarlakaattumik ingerlanneqartarlutik Peqqissaanermik Ilinniartimmi ilinniartuuneq aamma sinerissami kigutileriffinni sulinerimik misiliineq.

Ilinniartut qulit juunip 17-ianni 2021-mi soraarummeernerminnut uppernarsaammik tunineqarput. Tamatuma kingorna taakku ilaat marluk Nanortalimmi aamma Qaanaami illoqarfiup kigutileriffiani sulilissallutik aallarput. Taakku naapikkatsigik kigutigissaasutut sulinerimmi naatsorsuutigisaat, takorluugaat pissutsillu piviusut oqaloqati-giissutigaaavut.

Suliaq isumaqarluartoq

27-nik ukiulik Arnaarannguaq D. Larsen ullumikkut Nanortalimmi kigutileriffimmi atorfeqarpoq.

– Misissuisarpunga, qinnguartaanikkut assiliisarlunga, immuttuutunik passussisarlunga (pisariaqartitsineq naapertorlugu) kigutit lakkertarlutik aamma kigutinik qalippenniiaasarlunga, Arnaarannguaq D. Larsen oqarpoq.

– Jeg laver undersøgelser, tager røntgenbilleder, mælketandsbehandlinger (efter behov), lakering af tænder og tandrensninger, fortæller Arnaarannguaq D. Larsen.

– Nanortalimmi suliffeqalernissara toqqarpara, Kujataa misigerusukkakku aamma Nunatsinni kikkut tamarmik kigutiginerulernissaat suleqataaffigerusukkakku. Meeraallunga piffissami sivikitsumi Nanortalimmi najugaqarnikuuvunga maanilu aamma ilaqutaqarlunga, Arnaarannguaq D. Larsen oqarpoq, taassuma ilaqtutami ikinngutimilu peqatiginissaat nuannareqaa, aamma sunngiffimmi nipi-lersuummik ukulemik atuisarpoq.

Nanortalimmi kigutileriffiit marluupput. Ataaseq atuarfimmi inissisimavoq aappaalu napparsimmaviup illutaata ilaaniilluni. Arnaarannguaq D. Larsen illoqarfiimmi kigutigissaasut pingasut kigutilerisorlu ataaseq peqatigalugit sulisuuvoq.

– Ullaap tungaani atuarfimmi kigutileriffimmiittarpugut ualikkullu napparsimmavimmi kigutileriffimmiittarluta. Atuarfiup kigutileriffiani meeqqat atuartut suliarinerusarpavut. Ualikkut suliarisartakkavut assi-giinngiiaarnerupput: Meeraaqat, meeqqat, inuusuttut inersimasullu.

– Misissuisarpunga, qinnguartaanikkut assiliisarlunga, immuttuutunik passus-

Arnaarannguaq D. Larsen ullaap tungaani atuarfiup kigutileriffianiittarpoq, meeqqallu kigutigissartarnissaannik kigutiminnillu paarsilluarnissaannik ikiortarlutik.

Om morgenen er Arnaarannguaq D. Larsen på skoletandklinikken, hvor hun hjælper børnene med at børste tænder og holde en god tandsundhed.

sisarlunga (pisariaqartitsineq naapertorlugu) kigutit lakkertarlutik, kigutinik qalippenniiaasarlunga il.il. Aamma uanga qaammatikkaartumik misissortinnerni qinnguartaammik assiliasat pitsaassusaat misissortarpakka. Taamaattorli annerusumik meeqqat (aamma inersimasut) kigutiminnik paarsilluarnernissaannik ilinniartinnissaat piffissamik atuffiginerusarlutik, Arnaarannguaq D. Larsen oqarpoq.

Nanortalimmi kigutigissaasunik atorfeqartoqartuaannarsimangilaq. Arnaarannguaq D. Larsenimut suliffiuvoq soqutiginartoq nuannersorlu, inuiaqatigiinnut atatillugu aamma pingaaruteqartoq.

– Kikkut tamarmik qalipperneqanngitsunik kiguteqarnissaat pingaaruteqarami, aatsaammi taamaalilluni kigutini saarnigut aseruunnerat aamma ikkillunneq pinngitsoorneqarsinnaammata. Ukioq manna inuusuttut immikkut sammivavut uangalu ilaatigut 10. klassit ukiup ingerlanerani atuartittussaavakka. Ajoraluartumik takusaratsigu, amerlavallaat meeqqat atuarfianni atuarunnaaraangamik kigutilerisumukarnisartik puigortaraat.

Akisusaaffik angisooq

Nunap illoqarfiisa avannarlarsaanni – Qaanaami – Suakannguaq Kristiansen kigutileriffimmi kigutigissaasutut suliffittaarsimavoq.

– Ullut tamangajaasa suliarisariaqartunik suliaqartarpunga. Kigutilerisumukartoqanngikkaangat taava kigutileriffimmi sammisassanik allanik pilersarusiortarpunga. Kigutileriffimukartartut peqatigalugit sulineq nuannareqaa. Tamatumunnga atatillugu kigutulerisissamut pinaveersaartitsineq nuannaraara. Kigutileriffimmut saaffiginittut Avannersuarmitut oqaloqatigisarpakka, ulluinnarnilu taamaaliorsinnaanera nuannareqaa, Suakannguaq Kristiansen oqarpoq, taanna Qaanaami inunngorlunilu peroriartorsimavoq, taamaammallu ilaqtutani tamaasa najortigalugit, taakkununga ilanngullugit aappani Helge Asgeirsson ernertillu Thor.

– Suliffinni nuannernerpaasarpoq meeqqat iseraangata kigutigissuunissaq pinaveersaartitsinerlu pillugit oqaloqatigiikkaangatta. Taava kigutigissartarnissaannik aamma kukkaajaammik ujalussiaasamik

atuisarnissaannik ilitersuuttarpakka. Kigutilerisooq ukiumut marloriarluni qaammatini pingasuni maaniittarpoq, taakkulu akuneranni kigutileriffimmi kisimiittarpunga, taamaalilluni akisusaaffiuvoq angisooq, Suakannguaq Kristiansen oqarpoq, taanna ilinniarnerninik naammassinninnerminut atatillugu Peqqissaanermik Ilinniartimmi eqiasuitsunut akissarsiarittagaannik 1.000 koruuninik akissarsitinneqarpoq.

Ilinniartitaanerit kigutigissaasoq

Kigutigissaasutut- kigutigissaanermut atatillugu peqqissuunissamut pitsaaliuinnermullu tunngasunik suliaqasaatit. Tamatuma saniatigut kigutigissaanermut atatillugu killilimmik kigutilerinnermut aqqissuussaanermullu tunngasunik suliaqartasaatit. Ilinniarneg ukiunik marlunnik siviussuseqartoq kigutilerivimmi sulinerimik sunguisarnermik Nuummilu Peqqissaanermik Ilinniartimmi pingasoriarluni sap. ak. arfineq pingasuni atuagarsornermik immikkoortortaqarpoq. Atuagarsorneq kingulleq soraarummeernerimik naggaserneqassaaq. Tamatuma saniatigut sulinerimik sunguisarnermut atatillugu sap. ak. sisamani atortorissaaruserluni alisissumiit ilinniartitsisoqassaaq. Katillugit sap. ak 36-ini atuagarsortoqassaaq.

Kigutigissaasutut ilinnialersinnaassagaanni ilinniarnertuunngorniarfimmi ilinniagaqarsimanissaq piumasaqaataavoq. Akuerineqarnissamut piumasaqaat tassaavoq GU imaluunniit klinikassistentit ilinniagaqarsimaneq.

Uddannelsen som kigutigissaasoq

Som kigutigissaasoq vil du komme til at varetage sundhedsfremmende og sygdomsforebyggende opgaver indenfor tandplejen. Desuden vil du i begrænset omfang komme til at varetage behandlingsmæssige samt organisatoriske opgaver indenfor tandplejen. Uddannelsen som kigutigissaasoq varer to år og består dels af praktik på en tandklinik og dels af 3 skoleophold på Peqqissaanermik Ilinniartimmi i Nuuk af hver 8 ugers varighed. Det sidste skoleophold afsluttes med eksamen. Derudover vil der være 4 ugers fjernundervisning i praktikuddannelsen. Sammenlagt 36 ugers teori. For at uddanne sig til Kigutigissaasoq er adgangskravet at man skal have en gymnasial uddannelse. Adgangskrav er enten en GU-uddannelse eller en klinikassistentuddannelse.

Laura Davidsen Lennert kigutit nakorsaattut ilinniakkaminik Aarhusimi 2013-imi naammassinnippoq. Matumani angajoqqaani tulluusimaartut peqatigigai takuneqarsinnaavoq.

Laura Davidsen Lennert blev færdiguddannet som tandlæge fra Aarhus i 2013. Her sammen med de stolte forældre.

Et kald at arbejde med mennesker

Laura Davidsen Lennert valgte i 2006 at flytte til Aarhus for at begynde på tandlægestudiet. I dag er hun tandlæge i Nuuk og rigtig glad for sit arbejde på klinikken og med patienterne

Af Trine Juncher Jørgensen

Distriktstandlæge Laura Davidsen Lennert har altid vist, at hun skulle arbejde med mennesker, men at det lige skulle være tandlægestudiet, hun kastede sig over, var mere tilfældigt.

– Jeg er utrolig glad for mit arbejde. Jeg kan lide at hjælpe folk og især børn, og det motiverer mig at se, hvordan de bliver bedre til at passe på deres tænder, siger Laura Davidsen Lennert, der bor i Nuuk med

Tandlægeuddannelsen

Uddannelsen til tandlæge hedder odontologi og er en professionsuddannelse, som først og fremmest har til formål at uddanne tandlæger. Det er en teoretisk og praktisk uddannelse, hvor man lærer at undersøge, forebygge og behandle sygdomme i tænder, tandkød, kæbe og mundhule.

Man kan læse odontologi ved universiteterne i Aarhus og København. Undervisningen er primært teoretisk de første to år, hvorefter den bliver mere praktisk anlagt. For at blive tandlæge er det et krav, at man har gennemført både bachelor- og kandidatuddannelsen, der tager henholdsvis 3 år og 2 år. Adgangskrav er en afsluttet studentereksamen fra GU.

Læs mere på sunngu.gl

kæresten Nicki, der er flymekaniker hos Air Greenland og deres to børn på 5 og 2 år.

Laura Davidsen Lennert er født og opvokset i Sisimiut, og har lige fra barnsben tænkt, at hun skulle arbejde inden for sundhedsvæsenet.

– Jeg tog en HTX i Sisimiut og havde undervejs mange overvejelser om, hvad jeg skulle læse efterfølgende. Jeg havde tanker om både psykologi, medicin og tandlægestudiet. Men det der afgjorde sagen for mig var dels, at jeg gerne ville bruge mine hænder i mit arbejde og dels, at jeg gerne ville have et job, hvor arbejdstiderne ikke var helt skæve, og da min mor også har arbejdet på tandklinikken som assistent i mange år, faldt valget på tandlægestudiet.

Et håndværk

Man kan ikke læse til tandlæge i Grønland, og derfor skal man enten til Aarhus eller København. Efter et år med suppleringskursus i Sisimiut, rejste Laura Davidsen Lennert i 2006 til Aarhus, hvor hun begyndte på studiet, der er normeret til 5 år.

– De første to år af studietiden var de hårdeste og mest udfordrende for mig. Jeg havde svært ved både det danske og det

engelske sprog, og der var meget teori. Men da vi startede på tredje år, begyndte vi at få patienter, og der kunne jeg mærke, at jeg havde valgt rigtigt. Selvom vi havde lange arbejdsdage med patienter fra 8-14 og derefter forelæsninger fra 16-17 og slutteligt et stort pensum, der skulle læses, så var det utrolig spændende. Jeg har altid fået at vide, at jeg er lidt perfektionistisk, og det skal man nok være, når man tilpasser proteser og broer med stor nøjagtighed til de enkelte patienter.

– Tandlæge er på mange måder et håndværk, der skal læres, og som man hele tiden bliver bedre til. Vi er meget opmærksomme på at videreudanne os med kurser og efteruddannelse, så vi er opdateret med de nyeste behandlingsmetoder.

Travl arbejdsdag

Laura Davidsen Lennert blev færdig med sine studier i 2013 og vendte dernæst tilbage til Grønland, hvor hun fik arbejde i tandplejen i Nuuk. Først på Centraltandklinikken og dernæst Ukaliusaq skoletandklinik for dernæst at komme til Nuussuaq tandklinik, hvor hun har været siden 2018 som filialleder. Fra august 2022 skal hun være souschef for hele distrikt Nuuk.

En arbejdsdag i klinikken starter typisk med børn i tidsrummet fra 8-11, dernæst følger de voksne patienter. Endelig er der altid et par akutte tider tilgængelige for dem, der har ringet ind om morgenen med tandpine eller en skade.

– Vi har ofte rimeligt travlt – især hvis

alle patienter kommer, men det foregår i et hyggeligt og positivt miljø, hvor vi hjælper hinanden og understøtter patienterne i at passe godt på deres tænder.

Tryghed for patienter

Der er 31 tandlæger, der arbejder i Grønland. Ud af dem er 5 dobbeltsprogede som Laura Davidsen Lennert. Kigutigissaasoq og klinikassistenter er altid dobbeltsprogede og fungerer som tolke, de steder hvor tandlægen ikke taler grønlandsk. Men det betyder meget for patienterne, at de kan kommunikere med tandlægen på både dansk og grønlandsk

– Vi har nogle patienter, som har svært ved at udtrykke sig på dansk, og der er jeg glad for, at jeg kan tale med dem på grønlandsk og forklare behandlingen. Det er med til at øge trygheden for patienterne og mindske bekymringerne.

Laura Davidsen Lennert er tilfreds med den udvikling, der er sket i Grønland inden for tandsundheden.

– Der er sket mange fremskridt og den generelle tandsundhed er markant forbedret. Fokus er i dag på at forebygge karies, og så skal vi have de unge til at komme oftere til tandlæge. De udebliver desværre fra eftersyn og derfor har vi for nyligt holdt åbent hus i forbindelse med den årlige tandbørstedag, hvor vi havde inviteret 10. klasserne ind til en snak og et tandeftersyn. Forhåbentligt kommer de nu igen af sig selv, siger Laura Davidsen Lennert.

Inunnik sullisserusunneq toqqarsimagaa

Laura Davidsen Lennert kigutit nakorsaattut ilinnialerniarluni Aarhusimut 2006-imut nuussimavoq. Ullumikkut Nuummi kigutit nakorsaraat, kigutileriffimmilu sulineq nakorsianillu sullissineq nuannarilluinnarlugu

All. Trine Juncher Jørgensen

Nunap immikkoortuani kigutit nakorsaata Laura Davidsen Lennertip inunnik sullissinissani ilisimajuaannarsimavaa, kisianni kigutit nakorsaattut ilinnialernissaq naalatsornerusumik toqqarsimavaa.

– Suliffiga nuannarisorujussuua. Inunnik pingaartumillu meeqqanik ikiuineq nuannarisorujussuua, aamma kigutiminik paarsillaqqinnerulertarnerat takullugu kajumissaatigisarpara, Laura Davidsen Lennert, aappani Nicki, Air Greenlandimi timmisartunik iluarsaassisartuusoq, meeqqatillu marluk tallimanik marlunnillu ukiullit, peqatigalugit ullumikkut Nuummi najugaqartoq, oqarpoq.

Laura Davidsen Lennert Sisimiuni inunngorlunilu peroriartorsimavoq, meeraanerminiillu eqqarsartarsimalluni, peqqinnissaqarfup iluani sulilerumaarluni.

– Sisimiuni HTX-erpunga, aqputaanilu tamatuma kingorna sutut ilinniassanerlunga eqqarsaatigisarorujussuusimallugu. Psykologi, nakorsanngorniarnissaq aamma kigutit nakorsanngorniarnissaq eqqarsaatigisarimavakka. Kisianni uannut aalajangiisuusoq ilaatigut tassaasimavoq sulininni assannik atuerusunera, ilaatigullu piffissat suliffiusut equngavallaarfiginngisaannik suliffeqalerusunera, aanaagalukigutilerisarfimmi ikiortitit ukiopassuarni aamma sulisimammata, kigutit nakorsanngorniarnissaq toqqarsimavara.

Assassornermik suliaqarfik

Kalaallit Nunaanni kigutit nakorsaattut ilinniartoqarsinnaanngilaq, taamaattumik

Aarhusimut Københavnimulluunniit ilinniariartariaqarpoq. Sisimiuni tapertaasusamik ukioq ataaseq pikkorissareerluni Laura Davidsen Lennert 2006-imi Aarhusiliarpoq, tassanilu kigutit nakorsaattut ukiunik tallimanik sivilisuseqartussaasumik ilinnialerluni.

– Ilinniarninni ukiut siulliit marluk uannut sakkortunerpaallutillu unammilligasaqarfiunerpaapput. Qallunaatut tuluttullu oqaasit ajornartorsiuigaakka, aamma atuagarsornerujussuavoq. Kisianni ukiut pingajussaanni aallartikkatta nakorsianik sullitaqartalerpugut, tamatumani eqqortumik toqqaasimanera malugisinnaasimavara. Arfineq-pingasuniit marlunut nakorsianik sullitaqarluta tamatumalu kingorna sisamaniit tallimanut forelæsningeqartarluta naggataatigut quppernerpassuarnik atuagassaqartarluta ullut suliffiusut sivilisuraluurtut, pissanganartorujussuusimavoq. Oqarfigineqartuaannartarsimavunga, suliannik pitsaanerpaaffisaanniitisiartartuusunga, taamaattariaqarunarpurlo nakorsianut ataasiakkaanut kigutaasat kigutillu ikaarutaat eqqorluinnartumik tulluarsarsinnaasagaanni.

– Kigutit nakorsaaneq arlalippassuartigut assassornikkut suliassaavoq ilinniarnear-tussaq, pikkoriffigineruleriartuinnarfiusartoq. Pikkorissarnerit ilinniaqqinrerillu aqputigalugit ilinniaqqittarnissarpur eqqumaffigisorujussuusarparput, kigutileriaatsinik nutaanerpaanik ilikkagaqarsinnaasarniassagatta.

Ulloq suliffik ulapaarfiusoq

Laura Davidsen Lennertip ilinniarninni

Leiff Josefsen

Laura Davidsen Lennert Nuussuup Kigutileriffiani aqqanilinnik sulisoqartumi immikkoortortaqqarfimmi aqutsisuavoq. Aggustimiit Nuummi kigutilerineq tamaat pisortap tulliatut atorfeqarfingilissavaa.

Laura Davidsen Lennert er filialleder i Nuussuaq tandklinik, der tæller 11 ansatte. I august skal hun være souschef for hele tandplejen i Nuuk.

2013-imi naammassivaa tamatumalu kingorna Kalaallit Nunaannut uterluni, Nuummilu kigutilerinermi suliffeqalerluni, siullermik qitiusumik kigutilerisarfimmi, tulliatullu Ukaliusami atuarfup kigutilerisarfiani, kingornalu Nuussuarmi kigutilerisarfimmi, 2018-imiilli immikkoortortaqqarfiup aqutsisuatut atorfeqarfingisimasamini. 2022-mi aggustimiit Nuummi kigutit nakorsaqqarfik tamakkerlugu pisortap tulliatut atorfeqarfingilissavaa.

Kigutileriffimmi ulloq suliffiusoq nalinginnaasumik meeqqat arfineq-pingasuniit aqqanermut kigusiartullugit aallartit-tarpoq, inersimasullu kigusiartut tulluullugit sullinneqartarlutik. Taamatuttaaq ullaakkut kiguserillutik imaluunniit kigutiminnik ajoqusertoorsimallutik sianersimasunut piffissat pinasuartumik suliaqarfiusussat marlussuit tamatigut suliassaasarpur.

– Amerlanertigut ulapingaatsiartarpugut – pingaartumik kigusiartussat tamarmik takkussimagaangata, kisianni tamanna avatangiisini nuannersuni qiimaffiusunilu pisarpoq, tamatumani immitsinnut iki-oqatigittarpugut nakorsianullu kigutiminik paarsilluarnissaannik ikorfartuisarluta.

Nakorsiantunut toqqissisimanissaq

Kalaallit Nunaanni kigutit nakorsaattut 31-t sulippur. Taakkunannga tallimat Laura Davidsen Lennertit marluinnik oqaasiliupput Kigutigissaasut klinikassistentillu tamatigut marluinnik oqaasiliusartut, sumiiffinnilu kigutit nakorsaattut kalaallisut oqalussinnaatinnagu oqalutsit aamma atuuttarlutik. Kisianni kigutit nakorsaannut qallunaatut kalaallisullu attaveqarsinnaaner-at nakorsianut pingaaruteqartorujussuavoq. – Ilaatigooriartarluta nakorsiaqartarpugut qallunaatut oqalunnissamik ajornakusoor-titsisunik, tamatumani kalaallisut taak-kuninnga oqaloqateqarsinnaanera kigutillu suliarineqarnerannik nassuiaasinnaanera nuannaarutigisarpara. Tamanna nakorsianik

toqqissisimanerulersitsisarpoq ernumaner-millu annikillitsisarluni.

Laura Davidsen Lennert kigutigissuunis-sap iluani Kalaallit Nunaanni ineriartorsi-manermik naammagisimaarinnippoq.

– Siuariaaterpassuarnik pisoqarsimavoq innuttaasunilu nalinginnaasumik kigutigis-suuneq malunnaatilimmik pitsanngoriarsimavoq. Ullumikkut pingaartitaq tassaavoq kigutit putoqalernissaannik pitsaaliuineq, inuusuttunillu akulikinnerusumik kigutileriffiliartitsisarnissaq. Ajoraluurtumik misisortinnissaminnut takkutinngitsoortarpur, taamaattumillu ukiumoortumik kigutigis-sarnerup ulluanut atatillugu qanittukkur tamanut ammatitsisimavugut, tassanilu 10. klassini atuartunik oqaloqatiginiarlugit kigutaannillu misissuiniarluta aggersaasimal-luta. Taakkua maannamiit namminneer-lutik takkuttaleqqinnissaat neriuutiginarpoq, Laura Davidsen Lennert oqarpoq.

Kigutit nakorsaattut ilinniarneq

Kigutit nakorsaattut ilinniarneq odontolo-giimik taaguuteqarpoq, suliffigiligassatullu ilinniagaalluni, kigutit nakorsaannik ilin-niagaqartitsinissamik pingaarnertut siuner-taartoq. Ilinniarneq atuagarsorfiullunilu suliaqarnissamik ilinniagaavoq, tamatumani kigutini, ikkinni, alleqquni qanermilu nappaatinik misissuineq, pitsaaliuineq katsorsaanerlu ilinniarneqartarlutik.

Aarhusimi Københavnimilu universiteti odontologi ilinniarnearqarsinnaavoq. Atuar-titaaneq ukiuni siullerni pingaarnertut atuagarsorfiusarpoq, tamatumalu kingorna suliassanut tunnganeruleriartuaartarluni. Kigutit nakorsanngorsinnaasagaanni bachelorit aamma kandidatit ilinniakkani, ukiunik pingasunik marlunnillu sivilis-suseqartunik, naammassinnissimanissaq piumasaqaataavoq. Akuerineqarnissamut piumasaqaat tassaavoq GU-mit ilinniarnertuut so-raarummeersimaneq.

Sunngu.gl aqputigalugu paasisaqarnerugit.

Leiff Josefsen

– Kigutileriffimmi ataqatigiilluartorujussuvugut, tamannalu maani sulininni nuannarilluakkama ilagaat, nunap immikkoortuani kigutit nakorsaattut Laura Davidsen Lennert oqarpoq.

– Vi har et rigtig godt sammenhold på klinikken, og det er en af de ting, jeg godt kan lide ved at arbejde her, siger distriktstandlæge Laura Davidsen Lennert.

Klinikassistentit tamakkiisumik takunnissinnaasut malinnaasinnaasullu

Klinikassistentit kigutilerisarfimmi pingaarutulerujussuarmik atuuffeqarput, taakkuumma allaffissornikkut suliasanik aqutsisuusut, nakorsiartunik isumaginnittut kigutillu nakorsaannik ikorfartuisut. Tamakkiisumik takunnissinnaanissaq malinnaalluarsinnaanerlu pisariaqarput

All. Trine Juncher Jørgensen

Susanne Nielsen aamma Eva Lis Pedersen Nuummi Peqqissaanermik Ilinniarfimmi klinikassistentit ilinniartitaanermi ilinniartitsisuupput.

– Kigutilerisarfimmi klinikassistentit tamalaarpassuarnik suliaqarsinnaasariaqarpoq. Røntgenimik assiliisinaasariaqarpoq, niaqqup saarngata timillu sananeqaatai ilisimasariaqarput, sakkut ilisimasariaqarput, nakorsiamullu attaveqarluartariaqarluni peqqissaanermilu perosaanermut tunngasunik tamanik isumaginnissinnaasariaqarluni. Kigutilerisarfimmi klinikassistentit kigutit nakorsaannit kigutigissaasumillu alloriarnermik ataatsimik siulliujaannartaqarput, nakorsiartoq piareersarneqarsinnaaqullugu kigutillu nakorsaat ikorfartorneqarsinnaaqullugu, Susanne Nielsen, Peqqissaanermik Ilinniarfimmi ukiuni

qulini ilinniartitsisarsimasoq Danmarkimilu kommunini kigutigissaanermi klinikassistentit sulisimasoq, oqarpoq.

Maannakkorpiaq klinikassistentit ilinniartut 14-it ilinniakkaminnik naammassinnittussangulerput. Atuagarsornertik juunip 2-ani naammassissavaat, kigutilerisarfimmi aggustip tungaanut sungiusaammik sulineq kingulleq aallartitsinnagu tassani allagartartaartitsisoqassalluni.

– Naammassinissaminnut soraarummeersimanerminnullu uppernarsaatimik tiguissaannut pissangasorujussuupput. Arnat ilinniartut 18-iniit 50-inut ukiulit pineqarput, taakkualu ilaat atuarfimmit toqqaannartumik ilinnialersimapput, allallu kigutilerisarfimmi ilinniarsimangitsut ukiorpanni sulisimallutik. Ataqtigiuullartorujussuupput imminnullu ikorfartogitiillaqqissuullutik. Tamanna takusarlugu nuannersuuvoq, Eva Lis Pedersen oqarpoq.

Ilinniarsimangitsumiit ilinniarsimasumut

Ilinniakkamik inersimasut ilinnialersimasut ilaat tassaavoq Erika Brandt Cortzen (48), Ilulissani kigutilerisarfimmi ikiortit ukiuni aqqanilinni sulisimasoq.

– Ernera ukioqqortuneruleriarimat ilinniarusulersimavunga, isumaqarpunga ilinniarfimiinnerup kigutilerisarfimmiinnerullu paarlakaattumik ingerlanneqarnera pissanganarlunnartuusimavoq, suliannilu suliamut tunngasunik oqariartaatsinik atuagarsornermillu inissiisinaannorsimaneq nuannersuuvoq.

Else Lyberth (50) ilinniarfimmi ilinniartut misilittagartuut aamma ilagaat. Ilulissani kigutilerisarfimmi aamma ukiuni kingullerni arfineq-marlunni sulisimavoq.

– Kigutileriffimmi klinikassistentit ilinnialernissamut arlaleriarlunga kaammatorneqartarsimavunga, kisianni taamatut ukioqalereersimallunga atualernissaq ernummatigilaarsimavara. Kisianni ingerlalluortorujussuusimavoq, aamma sulinnut atatillugu misilittakkama kingunerisaanik atuagarsornerup isumanitsitsinera misigisimavara, aamma taama nalunartiginngilaq. Ilinniarnera nuannarisorujussuua, ataqtigiuullartorujussuullutalu.

Nora Rasmussen (31) anngaavoq. Atua-

Kigutileriffimmi klinikassistentit ilinniarneq

Kigutileriffimmi klinikassistentit ilinniagaq inuusutissarsiutit ilinniagaavoq ukiunik marlunnik sivirusseqartoq, namminersinnaanissannik akisussaaffimmi tigusisinnaanissannik piusaqarfiusoq. Ilinniagaq ilinnut inuit allat qanillugit sulinissamut periarfissalimmik ilinniagaqalerusuttumut tunngasuuvoq. Kigutileriffimmi klinikassistenti tamakkiisumik takunnissinnaasuseqassaaq, tarnikkut atugarisanik maluginnissinnaasuseqassalluni suleriallaqqissuussalluni. Aamma suleqateqarsinnaaneq attaveqarluarsinnaanerlu piginnaasat pingaruteqarput.

Ilinniarneq kigutilerisarfimmi, Nuummi Peqqissaanermik Ilinniarfimmi ilaatigut ungasanit atuartsineq aqutugalugu ingerlanneqartarpoq. Ilinniartunik atuartsineq Københavns Universiteti klinikassistentit kigutigissaasunullu ilinniarfimmi ilinniartitsisunit ingerlanneqartarpoq.

Kigutileriffimmi klinikassistentit kigutilerisarfimmi pingaarutulerujussuarmik atuuffeqassaatit allangorartorujussuarnillu suliasaqarfiusumik suliffeqassallutit. Kigutilerisarfimmi ullunnaat ataqtigiuinnissannik nakorsiallu toqqissisimanissaannik illit annertuumik isumaginnittuusaatit.

Leif Josefsen

qatigiinnut ilaernerminik aamma nuannarinnipq. Paamiuneersuvoq kigutilerisarfimmillu ikiortit ukiuni arfineq-pingasuni sulisimalluni. Maannali piginnaasaminut allagartaqarusulersimavoq.

– Latiinerisut oqaatsit sulinernullu atatillugu oqariartaatsinik ilikkagaqarluni nuannerpoq, aamma tamatta sulinitinni suliamut ilisimasaqarnerulernerput misigaara. Kigutilerisarfimmi sulineq nuannarisorujussuara, aamma kigutileritittoqarnerani ikiuuttarneq nuannaraara. Ataatsimut isigalugu suliffiuvoq tamatigoortorujussuaq.

Atuaqatigiinni nukarlerpaaq tassaavoq 18-inik ukiulik Navarana Fleischer Olsen, Sisimiuneersoq. Meeqqat atuarfiata kingorna Sisimiuni kigutilerisarfimmi sulilersimavoq, qaammatillu sisamaannaat ingerlareersullu kigutileriffimmi klinikassistentitut ilinniakkamut qinnuteqarnissamut kaammattorneqarsimalluni.

– Isumaqarpunga suliffik pissanganartuusoq, aamma ilinniartiffimmiinnara nuannarisorujussuusimavara. Nuannisaqatigiit-tarpugut ilinniartitsisullu pikkorissuullutik. Tamanna uannut nuannersuusimavoq, Nuummi ilisarimasaraqpallaannginnama. Sisimiunut uternissara qilanaaraara, kisianni kingusinnerusukkut illoqarfinni allani sulinissaq aamma takorloorsinnaavara.

Suliffittaarnissaq qularnanngilaq

Kigutileriffimmi klinikassistentit ilinniagaq pisariaqartitsineq naapertorlugu imaluunniit ukioq ataaseq allortarlugu neqeroortigineqartarpoq. Ukiuni allani kigutigissaasu-

tut ilinniagaq neqeroortigineqartarpoq.

– Klinikassistentinik suliffissaqartitsineq sinnerlugu ilinniartitsisanngilagut. Tamatumaa akerlianik ilinniareernermi suliffeqalernissaq qularnanngilaq, Susanne Nielsen oqarpoq.

Ilinnialernissamut akuerisaatinnani sungiusaammik suliffissarsisimanissaq piumasagaataavoq. Nalinginnaasumik praktikkerneq illoqarfimmi najugarisami kigutilerisarfimmi ingerlanneqartarpoq.

Kigutileriffimmi klinikassistentitut kigutileriffimmi pingaarutulerujussuarmik atuuffeqartarpoq, taamaattumillu ulluinnarni allanngorartuni sulillaarsinnaanissaq pingaaruteqarpoq, soorluttaaq nakorsianut suleqatinullu inussiarnersuunissaq, ikiuukkumatuunissaq akuersaartuunissarlugu pingaartinneqartariaqartut.

– Kigutileriffimmi klinikassistenti pitsaasoq pikkorissorlu utaqqisararfimmi nakorsiantumut tikilluaqquisuusarpoq, tassanilu sulersisoqarnissaanik piareersaarluni. Nakorsiaq issiavimmut ingikkaangat klinikassistenti nakorsiamut immikkut eqqumaffiginnittuusarpoq immaqalu eqqissisaasarluni. Tamatumaa peqatigisaanik klinikassistenti sunniuteqarluartumik ikiuuttarpoq sakkussanik atortussanillu eqqortunik atornerqartussanik piareersimatitsiuarluni. Alloriarnermik ataatsimik siulluunissaq suliarinninnermilu tamakkiisumik takunnissinnaassuseqarnissaq tamatumaa piumasarineqartarpoq. Suliarinninneq nammassigaangat klinikassistenti nakorsiamut ikiuuttarpoq allarutissiamik imermillu immaqalu piffissamik nutaamik isumagin-

nilluni, Susanne Nielsen oqaluttuarpoq.

Allaffissornikkut suliasat kiisalu kigutit nakorsaannut nakorsiamullu ikorfartuinerup saniatigut klinikassistentit kigutilerisarfimmi eqqiluisaarluarnissap qulakkeerneqarsimanissaanik aamma akisussaaffeqartarput, nakorsiamut suleqatinullu toqqissisimanermik isumannaatsuumermillu isumaginnilluni. Taamatuttaaq kigutileriffimmi klinikassistentit suliarinnittutut aamma suliasaqartarput. Tamakkua tassaasinnaapput kigutininik saliineq, fluori atorlugu suliarinninneq kigutinillu ajoqusersimasunik matoorineq, qanikkut eqqiluisaarnermik ilinniartitsineq, røntgenimik assiliineq kigutinik assiliilluni nuutitsineq taakkuninngalu gipsimik kuisineq.

Kigutileriffimmi klinikassistentit ilinniartitaaneq kigutilerisarfimmut sammitinneqarpoq, taakkuali ilaat suliffeqarnerminni kingusinnerusukkut sullissinermik suliani allani aamma sulilersinnaasarput, assersuutugalugu napparsimmavinni imaluunniit utoqqat illuini.

Leif Josefsen

Klinikassistenter med overblik og indlevelse

Klinikassistenter har en meget vigtig rolle på en tandklinik, for det er dem, der styrer både de administrative opgaver, tager sig af patienterne og understøtter tandlægen. Det kræver godt overblik og stor indlevelse

Af Trine Juncher Jørgensen

Susanne Nielsen og Eva Lis Pedersen er begge undervisere på klinikassistentuddannelsen ved Peqqissaanermik Ilinniarfik i Nuuk.

– Som tandklinikassistent skal man være lidt af en blæksprutte. Man skal kunne tage røntgen, man skal vide noget om kraniet og kroppens anatomi, man skal kende instrumenterne, og man skal have patientkontakten og stå for alt det sundhedspædagogiske. Som tandklinikassistent er man altid et skridt foran tandlægen eller kigutigissaasoq og ved, hvad der skal ske, så man kan forberede patienten og understøtte tandlægen, fortæller Susanne Nielsen, der har undervist igennem 10 år på Peqqissaanermik Ilinniarfik, og som selv har arbejdet som klinikassistent ved den kommunale tandpleje i Danmark.

Lige nu er et hold på 14 tandklinikassistenter ved at kunne se afslutningen på

uddannelsen i horisonten. De er færdige med skoleopholdet den 2. juni, hvor der er dimission inden det sidste praktikophold ved klinik venter frem til august.

– De er meget spændte på at blive færdige og modtage deres eksamensbeviser. Der er tale om en gruppe af kvinder i alderen 18-50 år, hvoraf nogle af dem kommer lige fra skolen, mens andre har arbejdet ufaglært på klinik i en årrække. De har et rigtig godt sammenhold og er gode til at bakke hinanden op. Det er skønt at se, siger Eva Lis Pedersen.

Fra ufaglært til uddannet

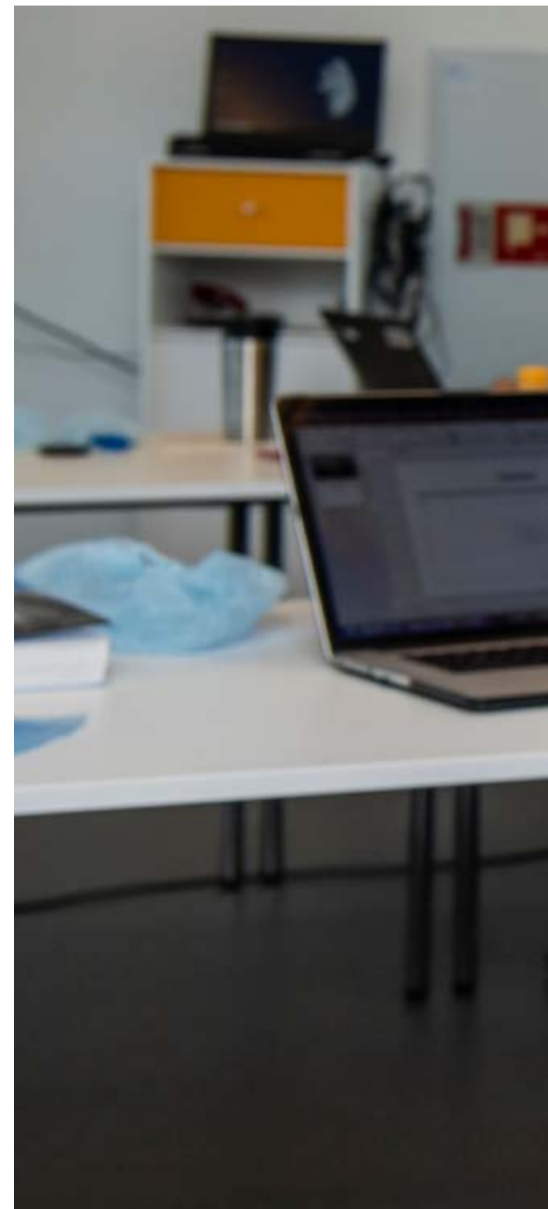
En af de elever, der er gået i gang med uddannelsen som voksen er Erika Brandt Cortzen (48), der har arbejdet 11 år som medhjælper på tandklinikken i Ilulissat.

– Nu hvor min søn er blevet ældre, ville jeg gerne uddanne mig, og jeg synes, det er

Kigutileriffimmi klinikassistentit tamalaarpassuarnik suliaqarsinnaasariaqarpoq, Susanne Nielsen aamma Eva Lis Pedersen, Nuummi Peqqissaanermik Ilinniarfikimmi klinikassistentitut ilinniartitaanermi ilinniartitsisuusut, oqaluttuarput.

Som tandklinikassistent skal man være lidt af en blæksprutte, fortæller Susanne Nielsen og Eva Lis Pedersen, der underviser på klinikassistentuddannelsen ved Peqqissaanermik Ilinniarfik i Nuuk.

© Leiff Josefsen

rigtig spændende med afvekslingen mellem skole og klinik, og det har været rart at få sat fagudtryk og teori på mit arbejde.

Else Lyberth (50) er også en af de erfarne elever på skolen. Hun har også arbejdet på tandklinikken i Ilulissat de seneste syv år.

– Jeg er flere gange blevet opfordret til at tage uddannelsen til tandklinikassistent, men jeg har været lidt bekymret for at skulle på skolebænken i en sen alder. Men det er gået rigtig godt, og jeg oplever, at min praktiske erfaring gør, at teorien giver mening, og det ikke er så svært. Jeg er rigtig glad for uddannelsen, og vi har et godt sammenhold.

Nora Rasmussen (31) nikker. Hun er også glad for at være en del af holdet. Hun kommer fra Paamiut, hvor hun har arbejdet på tandklinikken i 8 år som medhjælper. Men nu ville hun gerne have papir på sine færdigheder.

– Det er rart at lære de latinske ord og fagudtryk, og jeg oplever, at vi alle bliver mere professionelle i vores arbejde. Jeg kan rigtig godt lide arbejdet på tandklinikken, og især kan jeg lide at assistere under behandlinger. I det hele taget er det et job, hvor man har en meget alsidig arbejdsdag.

Holdets yngste elev er 18-årige Navarana Fleischer Olsen fra Sisimiut. Efter folkeskolen fik hun arbejde på tandklinikken i Sisimiut, og efter kun fire måneder opfordrede de hende til at søge ind på tandklinikassistentuddannelsen.

– Jeg synes, det er et spændende arbejde, og jeg har været rigtig glad for skoleopholdet. Vi har det sjovt sammen, og lærerne er gode. Det har været rart for mig, da jeg ikke har et stort netværk i Nuuk. Jeg glæder mig til at komme tilbage til Sisimiut, men jeg kunne også godt forestille mig at arbejde i andre byer senere hen.

Garanti for job

Uddannelsen til tandklinikassistent udbydes efter behov eller ca. hvert andet år. De øvrige år udbydes uddannelsen til kigutigis-saasut.

– Vi uddanner ikke flere klinikassistenter, end der er arbejde til. Til gengæld er man garanteret arbejde efterfølgende, siger Susanne Nielsen.

Det er en forudsætning, at man har fundet sig en praktikplads, inden man kan optages på studiet. Typisk vil praktikholdet være på tandklinikken i ens hjemby.

Som tandklinikassistent har man en meget vigtig funktion på tandklinikken, og derfor er det vigtigt at man trives med en afvekslende hverdag og sætter en ære i at være venlig, hjælpsom og imødekommende for både patienter og kolleger.

– En god og dygtig tandklinikassistent tager imod patienten i venteværelset, der her forberedes på, hvad der skal laves. Når patienten har taget plads i stolen, er det klinikassistenten, der yder patienten særlig opmærksom og måske en beroligende hånd. Samtidig yder klinikassistenten tandlægen effektiv assistance ved hele tiden at sørge for, at de rigtige instrumenter og materialer er klar til brug. Det kræver, at man er et skridt foran og har et godt overblik over behandlingen. Når behandlingen er afsluttet, er det klinikassistenten, der hjælper patienten med en serviet, vand og måske sørger for at aftale en ny tid, fortæller Susanne Nielsen.

Udover de administrative opgaver samt støttefunktion til tandlægen og til patienten, så har klinikassistenterne også ansvaret for at sikre god hygiejne på klinikken både for patientens tryghed og sikkerhed og for kollegerne. Endelig har tandklinikassistenten også nogle opgaver som behandler. Det kan være at pudse, fluorbehandle og fissurforsøgle tænder, undervise i mundhygiejne, optage røntgenbilleder og tage aftryk og støbe disse i gips.

Tandklinikassistentuddannelsen er målrettet tandklinikkerne, men nogle ender senere i deres erhvervskarriere også i andre servicefag som f.eks. på sygehus eller alderdomshjem.

Uddannelsen til tandklinikassistent

Tandklinikassistentuddannelsen er en 2-årig erhvervsuddannelse som kræver, at du er selvstændig og kan tage ansvar. Den er for dig, der vil have en praktisk uddannelse med mulighed for at arbejde tæt på andre mennesker. Tandklinikassistenten skal have overblik, psykologisk sans og praktisk håndlag. Også evne til samarbejde og kommunikation er vigtige kompetencer.

Uddannelsen foregår dels på tandklinikkerne, dels på Peqqissaanermik Ilinniarfik i Nuuk og delvis via fjernundervisning. Undervisningen af eleverne varetages af faglærere fra skolen for klinikassistenter og kigutigis-saasut ved Københavns Universitet.

Som tandklinikassistent har du en meget vigtig funktion på tandklinikken og et job med mange meget varierende opgaver. Det er i høj grad dig, der får hverdagen på klinikken til at hænge sammen og patienterne til at føle sig godt tilpas.

© Leiff Josefsen

Pas på tænderne hele livet

Landstandplejens caries-strategi har inspireret børn og forældre til at prioritere tandbørstning og regelmæssige klinikbesøg, men det gælder om at holde fast i de gode vaner i ungdomsårene og voksenlivet, siger cheftandlæge Lone Mahnfeldt

Det går den rigtige vej for tandsundheden i Grønland. Fra 2008-18 har Landstandplejen haft fokus på børn og deres forældre, hvilket har ført til, at 85-90 procent af børn i dag regelmæssigt møder op til tandefter-syn, og at børnene generelt har færre huller og pænere tænder end tidligere. Nu gælder det så ungemålgruppen, som ikke er helt så gode til at komme til de forebyggende behandlinger.

– Vi har over en længere årrække fokuseret på at indkalde alle fra 8 måneders alderen til og med det 21. år. Visionen er, at vi i 2026 ser alle fra 8 måneders alderen til og med 25 års alderen mindst en gang årligt.

Vi har registreret og ført statistik over deres tandsundhed, samt noteret hvor mange, der kommer til undersøgelse og behandling på klinikkerne. Blandt de yngste har vi har et meget højt fremmøde på 85-90 procent. Men når vi så kommer til de unge i alderen 16-21 år, så ser vi et meget lavere fremmøde på kun 37 procent for de 18-årige. Det vil vi gerne have ændret. Derfor har vi igangsat en række initiativer rettet mod denne målgruppe, fortæller cheftandlæge Lone Mahnfeldt.

– Vi vil så gerne byde de unge indenfor mindst en gang årligt, så vi kan tage eventuelle problemer i opløbet. Det er meget sværere at hjælpe, hvis de først kommer, når det gør ondt i tænderne.

Fokus på ungdomsgruppen

Den årlige tandbørstedag, der forløb 4. maj i år, har derfor mange steder haft fokus på ungemålgruppen.

– Vores opgave er at klæde dem på, så de har lyst til passe på deres tænder og bevare deres tandsundhed. Sunde tænder er vigtigt for deres generelle velbefindende, siger Lone Mahnfeldt.

– Har man ikke sunde tænder, så har man risiko for andre sygdomme. Infektioner i tænder kan brede sig til kæber og resten af kroppen.

Mål for tandsundhed

Tandsundhedsmål på førskolebørn, skolebørn og ungdomsgruppen:

- 3-årige til 5-årige i 2024: mindst 90 % har sunde mælketænder
- 6-årige til 9-årige i 2024: mindst 65 % har helt sunde tænder (både mælketænder og permanente tænder)
- 10-årige til 12-årige i 2024: mindst 80 % har sunde permanente tænder
- 13-årige til 15-årige i 2024: mindst 70 % har sunde permanente tænder
- 16-årige til 20-årige i 2024: mindst 50 % har sunde permanente tænder

Landstandplejen har siden 2008 haft en caries-strategi for børn og unge, der løbende er blevet opdateret og udbygget med diverse tiltag. Tandplejen har fokus på at hjælpe forældrene, så de kan tage ansvar for deres børns tandsundhed. Målet er at børnene får gode vaner, så de senere selv kan tage ansvar for tænder og mund. Dette sker gennem undervisning og individuel forebyggelse.

Fluorskylninger og undervisning

Et andet tiltag i cariesstrategien er fluorskylninger hver 14. dag på alle skoler, som man begyndte med systematisk i 2019. Det forventes at give et generelt løft i tandsundheden sammen med øvrige tiltag som f.eks. at der undervises i 6. klasse på skolerne om blandt andet kost, mundhygiejne, tandbørstning. Der sættes også fokus på betydningen af sukkerholdige drikke – ikke mindst energidrikke, og i 10. klasse undervises i generel tandsundhed, brug af snus og vigtigheden af at møde frem til tandefter-syn, også efter folkeskolen.

– Vi ser for mange børn med et meget stort forbrug af sodavand og frugtjuicer. Det opløser tandemaljen og slider meget på tænderne, fortæller Lone Mahnfeldt og fortsætter »Derfor vil vi gerne i dialog med eleverne, så de forstår konsekvenserne af kostens betydning for tænderne. Vi skal fortsætte vores cariesstrategi, så vi om en generation eller to har en markant bedre tandsundhed for hele befolkningen«.

Der findes tandklinikker i alle byer. Bygderne besøges en gang årligt, hvor alle børn og unge bliver tilbudt undersøgelse og behandling. Dertil behandler vi alle de voksne, der måtte ønske det. De skal dog selv henvende sig på klinikkerne og bliver ikke indkaldt som børn og unge. Vi har bygdepakker med brochurer til de forskellige aldersgrupper. Vi sender også tandpasta og tandbørster ud til bygderne, og besøger dem en gang om året. Desværre ser vi ind imellem, at folk først kommer, når det gør ondt i tænderne, og det er nogen gange for sent. Så budskabet er at komme til forebyggende behandlinger regelmæssigt.

Et godt grin

Udover kerneopgaven med at sikre bedre

Om landstandplejen

Landstandplejen er opdelt i 16 distrikter, hvorunder der hører ca. 54 bygder. Øverste leder er cheftandlægen. Der er ca. 130 ansatte i Landstandplejen fordelt på tandlæger, tandteknikere, kigutigissaasut, klinikassistenter og klinikmedhjælpere.

© Landstandplejen

– Nunatsinni kigutigissauneq ajunngitsup tungaanut ingerlavoq. Nuna tamakkerlugu Kigutigissaasut meeqqat angajooqaavilu qitiutillugit 2008-mit 2018-imut suliniuteqarput, tamatuma kinguneranik ullutsinni meeqqat 85-90 procentiisa kigutitik aalajangersimasumik misissortikkiartortalerpaat aamma meeqqat kigutaat siornatigumut naleqqiullugit putoqannginnerulerput kusanarnerulerlutillu. Maannalu tassa inuusuttut qitiutinneqartussanngorput, taakkumi pinaveersaartitsilluni kigutileritinnissanut takkutikulasuunngimmata, kigutilerisut qullersaat Lone Mahnfeldt oqarpoq.

– Det går den rigtige vej for tandsundheden i Grønland. Fra 2008-18 har Landstandplejen haft fokus på børn og deres forældre, hvilket har ført til, at 85-90 procent af børn i dag regelmæssigt møder op til tandefter-syn, og at børnene generelt har færre huller og pænere tænder end tidligere. Nu gælder det så ungemålgruppen, som ikke er helt så gode til at komme til de forebyggende behandlinger, siger cheftandlæge Lone Mahnfeldt.

tandsundhed for hele befolkningen, så har Landstandplejen også fokus på at sikre gode vilkår for de ansatte og en løbende dialog mellem tandlæger, kigutigissaasut, klinikassistenter, klinikmedhjælpere, tandteknikere m.v. landet rundt.

– Det kan være svært at mødes fysisk grundet infrastrukturen i Grønland, men vi er efterhånden blevet gode til Teams-møder, hvor vi holder løbende kontakt. Vi afholder årlige kurser og sørger for at informere hinanden på kryds og tværs. Vi sørger også for at uddanne og efteruddanne klinikassistenter og kigutigissaasut løbende, så det passer med efterspørgslen i distrikterne. Sidste år blev 10 kigutigissaaut uddannet, og senere i år får 14 nye klinikassistenter deres afgangsbrev fra Peqqissanermik ilinniarfik. Men vi har, ligesom det øvrige sundhedsvæsen, udfordringer med at

rekruttere medarbejdere, især tandlæger er i mangel i Grønland, sandsynligvis fordi der også er mangel på tandlæger i Danmark.

Lone Mahnfeldt kom selv til Grønland første gang i 1996 som tandlægevikar i Nanortalik og har på den måde set udviklingen inden for tandsundhed fra første række.

– Allerede i 1996 kom jeg op til godt udstyr, velfungerende klinikker og dedikerede og fagligt dygtige kigutigissaasut, klinikassistenter og tandlæger. Der har altid været en god stemning på klinikkerne og plads til et godt grin. Men jeg kan godt se, at tandsundheden bestemt er forbedret betragteligt ikke mindst hos børnene over årene. Jeg håber, at vi kan skabe samme ændringer for ungemålgruppen inden for de kommende 5-10 år, siger Lone Mahnfeldt.

Inuunerit tamaat kigutitit paarikkit

Nuna tamakkerlugu kigutigissaasut kigutit putoqalinnginnissaanut periaaseqarnerisa kinguneranik, meeqqat angajoqqaallu kigutigissartarnissamut akuttunngitsumillu kigutileriffiartalernissamut pingaartitsinerulernerannik kinguneqarpoq. Taamaattorli inuusuttuunermi inersimasutullu inuunermi ileqqut pitsaasut taakku attatiinnarnissaat pisariaqartoq, kigutilerisut qullersaat Lone Mahnfeldt oqarpoq

Nunatsinni kigutigissuuneq ajunngitsup tungaanut ingerlavoq. Nuna tamakkerlugu Kigutigissaasut meeqqat angajoqqaavilu qitiutillugit 2008-mit 2018-imut suliniuteqarput, tamatuma kinguneranik ullutsinni meeqqat 85-90 procentiisa kigutitik aalajangersimasumik misissortikkiartortalerpaat aamma meeqqat kigutaat siornatigumut naleqqiullugit putoqannginnerulerput kusarnerulerlutillu. Maannalu tassa inuusuttut qitiutinneqartussanngorput, taakkumi pinaveersaartitsilluni kigutileritinnissanut takkutikusuuuqimmata.

– Ukiorpaat ingerlaneranni arfineq-pingasunik qaammatilinnit 21-nik ukiulinut kikkut tamaasa aggersarneqartarnissaat qitiutissimavarput. Siunissami inuusuttut ukioqatigiinnik ataatsinik ilaneqassapput, 2026-mi arfineq-pingasunik qaammatilinnit 25-nik ukiulinnut minnerpaamik ukiumut ataasiarlutik takkuttalernissaat tikillugu.

– Pingasunit 15-inut ukiullit qitiutillugit ukiuni arlalissuarni suliniuteqarpugut. Qanoq kigutigitsiginersut nalunaarsortarpavut, kigutileriffinni qassit misissortikkiartortersut kigutileritinnersullu allattortarlugit, tamatumunnga atatillugu nalunaarsukkani procentit qaffasissorujussuupput, 85-90 procentiugamik, tamannalu ajunngeqaaq.

Inuusuttulli 16-inut 21-nut ukiullit ukiumut ataasiarluni aamma aggersarneqartartut takugutsigik, nalunaarsorneqartut procentiat appasinnerujussuuvog, 18-inimmi ukiullit 37 procentii takkussimagamik – tassa amerlaqisut misissortinnissaminnut takkunneq ajorput. Tamanna allanngortikkusupparput, taamaattumik qitiutinnaikkatsinnut taakkununga suliniutinik arlalinnik aallarnisaavugut, kigutilerisut qullersaat Lone Mahnfeldt oqarpoq.

– Inuusuttut ikinnerpaamik ukiumut ataasiarluta tikilluaqqorusuttorujussuuvog, taamaalilluta ajornartorsiutaasinnasut ajorsitinnagit iliuuseqarsinnaajumalluta. Aatsaammi kigutiminnik annialeraangamik takkukkaangata, ikiornissaat ajornakusoornerujussuusarami.

Inuusuttut qitiutinneqartut

Ukiuoorutamik kigutigissarnerup ulluani, ukioq manna maajip sisamaanni pisumi, taamaalilluni illoqarfanni arlalissuarni inuusuttut sullinniarneqartut qitiutinneqarput.

– Taakku piukkunnarsarnissaat suliasaraarput, taamaalillutik kigutiminnik paarsinissaminnut piomassuseqalersillugit, aamma kigutigissuujuaannarniassamata. Kigutiginnerat nalinginnaasumik peqqissusaannut pingaaruteqarpoq, Lone

Mahnfeldt oqarpoq.

– Kigutilluttuugaanni allanik nappaateqalernissaq aarlerinarnerusarnerarpoq. Kigutini aseruuttoornerit alleqqunut timillu sinneranut siaruaassinnaapput.

Nuna tamakkerlugu Kigutigissaasut meeqqanut inuusuttuaqqanullu kigutit putoqalinnginnissaannik 2008-mili suliniuteqarput, suliniut ataavartumik nutarterneqartarpoq suliniutinillu assigiinngitsunik ilaartorneqartarluni. Maanna periaaserineqartumi angajoqqaat akisussaaffeqarnerat pineqarpoq, aamma kingusinnerusukkut nammineq akisussaaffimmik tigusilluni kigutininik qanermillu isumaginninnissaq. Tamanna kigutigissaasut ilinniartitsinerisigut pisarpoq, tamatumani inuttut nammineq pinaveersaartitsinnissaq pingaarutilimmik inissisimalluni.

Fluorimik errortuinerit atuartsinerlu

Kigutit putoqalinnginnissaannik suliniummi suliniutigineqartoq alla tassaavog, atuarfinni tamani ullut 14-ikkaarlugit fluorimik errortuisitsisarneq, aqqjissuussamik 2019-imi aallartinneqartoq. Tamatumani suliniutit allat peqatigalugit tamanna nalinginnaasumik kigutigissuunissamut iluaqutaassasoo naatsorsuutigineqarpoq, soorlu siunissami atuarfinni 6. klassini ilaatigut nerisassat, qanermik saliisarneq, kigutigissartarneq aamma imeruusaatit sukkullit searnartullu sunniutigisartagaat atuartsissutigineqassasut, kiisalu 10. klassini nalinginnaasumik kigutigissuuneq, snusit aamma meeqqat atuarfiannit anereerunik kigutit misissortikkiartorlugit takkuttarnissap pingaaruteqassusia atuartsissutigineqassasut.

– Meerarpassuit sodavandinik juicenillu kigutillussartartut takusarpavut. Kigutit sikassaataannik arortitsisarput kigutinullu nungullartitsisarlutik. Taamaattumik atuarput oqaloqatigisarusuppavut, taamaalillutik nerisat kigutinut kingunerisartagaannik paasinninnissaat pingaaruteqarmat, Lone Mahnfeldt oqarpoq.

– Kigutit putoqalinnginnissaannik suliniutigisarput ingerlateqqissavarput, taamaalilluni kinguaariinni tulliuuttuni aappaanniluunniit innutaasut tamarmik malunnartumik kigutiginnerulernerat takusinnaaniassagatsigu.

Nuna tamakkerlugu kigutigissaasut nunap immikkoortuini tamani 16-ini kigutileriffeqarput illoqarfimillu tamarmik immikkut nunaqarfittaminnut akisussaaffeqarlutik.

– Nunaqarfinni ukioqatigiinnut assigiinngitsunut agguaaassisarpugut, soorlu quppersakkanik.

Nunaqarfinnut kigutinut qaqsaraatinik

aamma kigutigissaatinik nassitsisarpugut, ukiumullu ataasiarluta tikeraartarlugit, taakkunani meeqqat inuusuttullu tamarmik misissorneqarnissaminnik kigutileritinnissaminnillu neqeroorfigineqartarlutik. Taakku saniatigut inersimasut kigutileritinnissaminnik kissaateqartut tamaasa suliarisarpavut. Taakkuli namminneerlutik kigutilerisumut saaffiginnissapput aamma meeqqat inuusuttullu aggersarneqarnerisut aggersarneqartussaangillat. Ilaanneerarluta ajoraluartumik takusarparput inuit aatsaat kiguserileraangamik takkuttartut tamannalu ilaannikut kingusinaarnerusarluni. Taamaattumik pinaveersaartitsilluni aalajangersimasumik kigutileritinnernut takkuttarnissaq kissaatiginaqaaq.

Nuannersumik illaqatigiittarneq

Innuttaasut tamarmik kigutiginnerulernissaannik qulakkeerininniarluni sulinerup saniatigut, nuna tamakkerlugu kigutigissaasunit sulisut pitsaasunik atugaqarnissaasa qulakkeernissaa aamma sammineqartarpoq aamma kigutilerisut, kigutigissaasut, kigutilerisarfirmi ikiortit, kigusiortut il.il. ataavartumik nuna tamakkerlugu oqaloqatigiittarput.

– Kalaallit Nunaanni angallannikkut aqqjissuussinerup kinguneranik naapisinnaaneq ajornakusoorinnaasarpog. Maannali suliaqatigiit ataatsimittarneri pikkoriffinerulerpavut, ataavartumillu attaveqatigiittarluta. Ukiumoorutamik pikkorissartitsisarpugut, aamma allanut paasissutiseeqatigiittarluta. Kigutit nakorsaasa ikiortaat kigutigissaasullu ataavartumik ilinniarnissaat qaffassarnissaallu aamma isumagisarparput, taamaalillutik illoqarfinni kissaatigineqartunut naaper-

Nuna tamakkerlugu kigutigissaanermut tunngasut

Nuna tamakkerlugu kigutigissaaviit illoqarfanni 16-ini agguataarsimapput, nunaqarfiit 54-it taakkununga atallutik. Kigutilerisut qullersaat qullersatut aqutsisuvog. Nuna tamakkerlugu kigutigissaanermi sulisut 130-t missaanniipput, tassaasut kigutilerisut, kigutaasaliorput, kigutigissaasut, kigutit nakorsaanut ikiortit aamma kigutileriffinni ikiortit.

tuuttunngorlugit. Kigutigissaasut qulit ilinniakkaminnik siorna naamassinnipput ukioq manalu kingusinnerusukkut kigutit nakorsaasa ikiortaat nutaat 14-it

Peqqissaanermik ilinniartimmit allagartartaassallutik. Peqqissutsumullu isumaginittut allat assigalugit sulisussarisinnaanermik ilungersunartorsiorpugut, ingammik kigutilerisut Kalaallit Nunaanni amigaa-tapput, qularnanngitsumik Danmarkimi kigutilerisuni aamma amigaateqarnerup kinguneranik.

Lone Mahnfeldt nammineq Nanortalimmi kigutilerisumut paarlattaajartorluni siullermik 1996-imi Nunatsinnut pivoq taamalu kigutigissaanerup ineriartornera qanimut ilisimalluarlugu.

– 1996-imi tikippakka atortut pitsaasut, kigutileriffiit ingerlalluartut aamma sulinerminnut tunniusimasunik suliaminnullu pikkorissut kigutigissaasut, kigutit nakorsaanut ikiortit aamma kigutilerisut. Kigutileriffinni qiimmassimaartoqartuaannarpoq nuannersumillu illarnissamut inissaqartuaannarluni. Takusinnaasattulli kigutigissuuneq pitsanngoriarsimaqaaq ukiut ingerlanerini minnerunngitsumik meeqqat akornanni. Ukiuni tulliuuttuni tallimani-qulini inuusuttunik qitiutitsinitsinni assinganik allannguisinnaassasugut neriuutigaara, Lone Mahnfeldt oqarpoq.

Kigutigissuunissamut anguniakkat

Suli atualerneqanngitsunut, atuartunut aamma inuusuttunut kigutigissuunissamut anguniakkat:

- Pingasunit tallimanut ukiullit 2024-mi: ikinnerpaamik 90 procentit ajoquteqanngitsunik immuttuuteqassapput
- Arfinilinnit qulingiluanut ukiullit 2024-mi: ikinnerpaamik mindst 65 procentit ajoquteqanngitsunik kiguteqassapput (immuttuutini aamma kigutini ataannartussani)
- Qulinit 12-inut ukiullit 2024-mi: ikinnerpaamik mindst 80 procentit ajoquteqanngitsunik ataannartussanik kiguteqassapput
- 13-ini 15-inut ukiullit 2024-mi: ikinnerpaamik 70 procentit ataannartussanik kiguteqassapput
- 16-ini 20-nut ukiullit 2024-mi: ikinnerpaamik 50 procentit ataannartussanik kiguteqassapput

Sisimiuni kigutleriffiup inuusuttunik aallussinini nangeqqissavaa. Aajuna maajip sisamaanni nuna tamakkerlugu kigutigissarnerup ulluaneersoq, taamani inuusuttorpasuit kigutleriffimmut takkussuupput.

Tandklinikken i Sisimiut fortsætter deres fokus på de unge. Her er det fra den landsdækkende tandbørstedag den 4. maj, hvor masser af unge mennesker var mødt frem på tandklinikken.

Sunoorsit ikkinnut ajoqusiisarpit kigutillu qaqqorunnaarsittarlugit

Sunoorsit angutinit inuusuttunit 15-init 34-nut ukiulinnit nuannarineqaleraluttuinarput. Sunoorsilli ikkinnut kigutinulluunniit pitsaanngillat. Tassami sunoorsit qarnup ameraasaa sunnertarppaa, naak taanna illersuutissatut amermik manngertumik pilersoqartaraluartoq, sunoorsip inissinneqarfiani qaqqortunik eqisaluttunik simerneqalersarluni.

Tamatuma saniatigut sunoorsit ikkik minnerulersittarppaat, taamalu kigutit nuisasortaata annerulersittarlugit. Taakku saniatigut sunoorsit kigutit qaqqorikkunnaarsittarppai, qiserlu kajortittarlugu.

Najoqputaq: Tandlægeforeningen, Mental sundhed og helbred blandt 15-34 årige i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, 2021.

Snus skader tandkødet og misfarver tænderne

De senere år er snus blevet mere populært blandt unge mænd i alderen 15-34 år. Men snus er hverken godt for tandkødet eller tænderne. Snus irriterer nemlig mundslimhinden, der som beskyttelse danner en hård hud i form af hvidlige, rynkede plamager, der hvor snusen lægges. Derudover får snus tandkødet til at trække sig tilbage, så mere af tænderne bliver synlige. Og endelig kan snus misfarve tænderne samt farve spyttet brunt. Kilder: Tandlægeforeningen, Mental sundhed og helbred blandt 15-34-årige i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, 2021

Et smukt smil og sunde tænder

Vi skal lære de unge mellem 16 og 21 år at passe på deres tænder og gå regelmæssigt til tandlægen. I Sisimiut har tandklinikken haft succes med at lokke de unge til tandeftersyn med goodiebags

Tandplejen har efterhånden fået rigtig godt fat i børn og deres forældre. Men det ser ikke helt så godt ud, når vi kommer til de unge, der har forladt folkeskolen. Derfor sætter tandklinikkerne landet over nu særlig fokus på de unge mellem 16-21 år, der skal lære at passe på deres tænder og komme regelmæssigt til tandeftersyn.

I Sisimiut har chefdistriktstandlæge Helena Holm haft succes med at lokke de unge til klinikken med lækre goodiebags og konkurrencer. Det handler om at få de unges opmærksomhed, for ofte handler det ikke om uvilje, men blot forglemmelse.

– Da jeg startede som chefdistriktstandlæge i Sisimiut i august 2021, blev jeg opmærksom på, at andelen af de undersøgte 18-årige i region Qeqqa lå på under 15 % i 2020. Dermed lå regionen lavest i hele Grønland. Det syntes jeg, at vi skulle forsøge at lave om på – også fordi vi samtidig

kunne se en markant stigning i unge under 30 år, der fik proteser – dvs. de havde mistet en del eller måske alle deres tænder i en meget ung alder.

Fællesprojekt i Sisimiut

– Nu er 18-årige (og gruppen fra 15-20 år) ikke de letteste at få fat på, så det var klart, at der måtte tænkes lidt »ud af boksen«. Jeg havde tidligere gået med tanken om, at de unge måske kunne motiveres til at komme, hvis der nu var en gevinst i det for dem. Fra en tidligere selvbestaltet rundspørge i Danmark, havde vi erfaret, at unge omkring 18 år simpelthen elsker at få noget gratis. Derfor opstod tanken om en »goodiebag«, som de unge kunne få, når de mødte op til undersøgelse, og det ville også give os mulighed for at nå ud til flere med vores budskaber om tandsundhed, fortæller

Helena Holm.

– Hele teamet blev engageret og startede med at komme med ideer og forslag til, hvad vi kunne gøre, hvem der kunne spørges, og hvor der kunne samles sponsorgaver ind. Vores projekt kom ikke kun til at vare en enkelt dag – det blev faktisk til et fællesprojekt, der varede fra september til december 2021.

– Først planlagde vi en uge, hvor der kun var 18-års undersøgelser, og fik en liste over alle 18-årige i regionen. Dernæst planlagde vi, hvem der fik til opgave at søge sponsorgaver og hvorfra – samt hvad vi selv kunne bidrage med. Blandt andet støbte vores dygtige tandteknikere akryl-gebis nøgleringe. Vi fandt også forslag til en plakat, der skulle hænges op rundt omkring i byen inklusiv gymnasiet og andre uddannelsesinstitutioner.

Uge 42 beholdt de 18-årige

Det endte med at hele uge 42 blev sat af til 18-års undersøgelser.

– Vi fik samlet sammen, så hver 18-årig fik en goodiebag med tandbørste, information om kønssygdomme, kondomer etc.

Hvis de fremmødte gav os deres mobilnummer, deltog de samtidig i en lodtrækning om store lykkeposer med gavekort og andet godt. Det blev en stor succes. Ifølge seneste optælling fra Landstandplejen har Qeqqa formået at løfte de knap 15 % til hele 53 %, hvilket er over landsgennemsnittet på 42 %, fortæller Helena Holm.

Der var også andre gevinster ved initiativer.

– Der var glæden og stoltheden for hele tandteamet ved at kaste sig over et projekt, der virkelig gav mening for alle – og oplevelsen af, at den ekstra indsats nyttede. Alle oplevede arbejdsglæde, og noget vi kunne dele og være stolte af. Det skabte sammenhold. Det var også en glædelig overraskelse, at så mange virksomheder støttede op om projektet – store som små – bare vi rakte hånden i vejret og bad om hjælp til initiativet. Vores tandklinik og budskabet om vigtigheden af tandsundhed blev dermed meget mere synligt, siger Helena Holm og pointerer:

– Konklusionen er, at vi gør det igen i år.

Kusanartumik qungujunneq kigutigissuunerlu

Inuusuttut 16-it 21-llu akornanni ukiullit kigutiminnik paarsilluarnissaannik akuttunngitsumillu kigutit nakorsaanukartarnissaannik ilinniartissavavut. Sisimiuni kigutileriffik inuusuttut kigutiminnik misissortittarnissaannik pilerisaarnerminni taskeerannatsitsisarlutik iluatsilluarpaat

Kigutinik isumaginninnermi meeqqat angajoqqaavilu isumagilluarneqalersimapput. Inuusuttulli atuarunnaarsimasut misissoraanni tamanna pitsaanngitsumik inissisimavoq. Taamaattumik kigutileriffit sinerissamiittut inuusuttut 16-it 21-llu akornanni ukiullit maanna immikkut samminialerpaat, taakkumi kigutiminnik paarsinissartik akuttunngitsumillu kigutileriffiartarnissartik ilinniartussaavaat.

Sisimiuni kigutileriffiup pisortaata Helena Holmip inuusuttut taskeeqqanik unammisitsinernillu pilerisaarlugit kiguti-

leriffimmukartinniarnerat iluatsissimavaa. Malugitinniarnissaat pineqarpoq, amerlanertigummi kajuminnginneq pineqarani puigornermik pissuteqartarmat.

– Sisimiuni kigutileriffiup pisortaattut agustimi 2021-mi sulilerama maluginiarpara nunap immikkoortuani Qeqqani 18-inik ukiullit 2020-mi misissortissimasut 15 procentinik ikinnerusut. Taakku taamaalilutik nunap immikkoortuani tamaani misissortissimasut nuna tamakkerlugu ikinnerpaapput. Taamani isummerpunga tamanna allanngortinniartariaqaripput

– tamatumami peqatigisaanik aamma takusinnaagatsigu inuusuttut 30-t ataallugit ukiullit kigutaasartaartartut amerleriaru-jussuarsimasut – tassa suli inuusoyalutik kigutimik ilarpasui imaluunniit kigutitik tamaasa annaasimasarlugit.

Sisimiuni ataatsimoorussamik suliniut

– 18-inik ukiullit (aamma 15-init 20-nut ukiullit) pissarsiariuminarnepaanut ilannginnamata, paasinarsivoq »eqqarsar-luaqqissartariaqartugut«. Siusinnerusukku eqqarsaatigisaraku inuusuttut akissarsiasaqartillugit immaqa aggerusulersinneqarsinnaassasut. Siusinnerusukku Danmarkimi namminersuutigalugu apersuinnermi paasigatsigu inuusuttut 18-it missaannik ukiullit akeqanngitsumik tunissutisinsaminnik nuannarisaaqarlunnartuusut. Taamaattumik eqqarsaat »taskeerannatsitsisarnissaq« pilerpoq, tassa inuusuttut misissortikkiartortut takkukkaangata tunisarlugit, aammami taamaalilluta kigutigissuunissamik oqariartuutigisarput amerlanerusunut anngussinnaaniassamat, Helena Holm oqarpoq.

– Suleqatigiit tamarmik peqataatinneqarlerput aallarniutigalugulu qanoq iliorsinnaanitsinnik, kikkut aperineqarsinnaanerinnik, aamma sumi tunissutissanik tunisisoqarsinnaanerinnik isumassarsiorluta siunnersuuteqartarluta. Suliniutigisarput ullormi ataasinnarmi pinngilaq – ataatsimoorullugumi suliniutigisarput 2021-mi septembarimit decembarimit ingerlanneqarpoq.

– Siullermik sapaatip akunnerani ataatsimi pisussat piareersarpavut, tamatumani taamaallaat 18-inik ukiullit misissorneqartussanngorlugit, aamma nunap immikkoortuani 18-inik ukiullit tamarmik allattorsimaffiat pissarsiaarput. Tulliullugu pilersaarusiorpaput kikkut tunissutissanik qinnuteqaasiussanersut aamma sumit pissarsiarineqassanersut – aamma uagut nammineq sunik tunissuteqarsinnaanerluta. Ilaatigut kigutaasaliortuvut pikkorissut kigutaasaliassanik akryliusunik matuersaatit nuffisaanik suliaqarput. Allagartarsualiassamik aamma siunnersuusiorpugut, taannalu illoqarfimmi sumi tamaani nivinngaassorneqassalluni taakkununnga ilanngullugit ilinniarnertuunngorniartik ilinniarteqarfillu allat.

Sap. akunnera 42 18-inik ukiulinnut suliniuteqarfiusoq

Sap. akunnera 42 tamakkerlugu 18-inik ukiulinnik misissuinnermut atorneqassasoq aalajangiunneqarpoq.

– Katersilluarnitsigut 18-inik ukiullit tamarmik taskeeqqamik kigutigissaatinik, kinguaassiuutitigut nappaatit pillugit paasissutissanik, usuup puuinik il.il. imalimmik tunineqarput. Takkuttut oqarasuaatimik angallattakap normuanik tunigaangatigut, tamatumasi peqatigisaanik puussiamik sorpassuarnik, gavekortimik allanillu pitsaasunik imalimmik makitsi-

Eqqortoq: Sunoorsit uerinartorujussuupput pinngitsoorneqarsinnaajunnaartarlutik pingaartumillu inuusuttup qarasa sunnerneqajasuulluni

Nikotinimik pinngitsuisinnaajunnaajarnepkingorna nikotinimik atuiunnaarniarneq ajornarnerulersittarpaa. Nikotin sakkortuumik pinngitsoorneqarsinnaajunnaartarpoq.

Inuusuttup qarasa nikotinimut misiggaris-sorujussuuvuq pilertornerusumillu pinngitsuisinnaajunnaartoqartarluni. Timi nikotiinimik naammattumik pissaarukkaangat eqqisiveerunneq timikkullu iluaalliorneq pinngitsuisinnaajunnaarnermut ersuitaarsarput.

Fakta: Snus er meget afhængighedsskabende, og den unge hjerne er især modtagelig

En tidlig nikotinafhængighed gør det sværere at blive fri for nikotin senere i livet. Nikotin er stærkt afhængighedsskabende. Den unge hjerne er meget følsom for optagelse af nikotin, og man bliver hurtigere afhængig af nikotinen. Afhængigheden kommer fysisk til udtryk ved, at man får abstinenser i form af f.eks. uro og ubehag i kroppen, når der ikke længere er nikotin nok i kroppen.

nermut peqataatinneqartarput. Tamanna iluatsilluaqaaq. Nuna tamakkerlugu kigutigissuunissamik isumaginittut kisitsinerisa kingulliit takutippaat Qeqqata Kommunniani misissortissimasut 15 procentinik 53 procentinut amerleriarput, taamaalillunilu nuna tamakkerlugu agguaqatigiissillugu misissorneqartut 42 procentiusut qaangerneqarlutik, Helena Holm oqaluttuarpoq.

Suliniuteqarnerit aamma allatigut iluaqutissartaqarput.

– Kigutigissaanermik suliaqartut tamarmik suliniummut suleqataasimanertik nuannaarutigalugulu tulluusimaarutigaaq, tamannami kikkunnaat tamanut isumalerrujussuummat – aamma immikkut suliniuteqarnerup iluaqutaanera misigineqarsinnaalluni. Sulisut tamarmik sulinermik nuannarinninnertik misigaat, tamatuminngalu avitseqatigiissinnaallutalu tulluusimaarutiginnissinnaalluta. Tamanna ataatsimoornermik pilersitsivoq. Nuannersumik aamma tupaallaatigaarput, suliffeqarfii taama amerlatigisut suliniummut tapersersuinerat – suliffeqarfii minnerit annerillu tamarmik – suliniummut ikioqulluta qinnuteqaraangatta ikiuimatusarnerat misigigatsigu. Kigutileriffipput aamma kigutigissuunissap pingaarteqarneranik oqariartuutigisarput taamaalilluni takussaanerujussuanngorpoq, Helena Holm oqarpoq erseqqissaallunilu:

– Suliniutitsinnut inerniliullugu oqaatigaarput, ukioq manna aamma taamaalioqqinniarluta.

Kom forbi
TANDKLINIKKEN

Er du født i 2003?

Bestil tandundersøgelse og få et flot SMIL og en GOODIEBAG!

Der er fede gaver fra forskellige sponsorer.

SUND MUND = SMUKT SMIL

Sisimiuni 2021-mi ukiakkut inuusuttut kigutileriffiartalerinnissaat anguniarlugu paasissutissanissaat qarpoq. Suliniuteqarnermik 18-inik ukiullit ukiup ataatsip iluani kigutiminnik misissortissimasut 15 procentinik 53 procentinut merleriarput.

I efteråret 2021 kørte Sisimiut kampagne for at få de unge til at møde op på tandklinikken. Med indsatsen har de fået løftet antallet af 18-årige, der havde været til tandeftersyn inden for et år fra 15 procent til 53 procent.

Træning i tandbørstning

Marie Motzfeldt er ledende Kigutigissaasoq i NUUK tandpleje. Hun kender alt til, hvad man skal være opmærksom på, når børn, unge, voksne og ældre kommer ind på klinikken og har brug for vejledning og behandling

– Vi indkalder forældre til børn allerede fra 8-måneders alderen, hvor de første tænder bryder frem. Her taler vi med forældrene om, hvordan de skal børste tænder på barnet, hvor meget tandpasta, de skal bruge, og hvor vigtigt det er, at de bruger tandpasta med fluor. Vi taler også om kost, drikkevarer og mellemmåltider, og så kigger vi gerne med, når forældrene selv børster tænder på barnet, så vi kan vejlede dem bedst muligt derfra, siger Marie Motzfeldt.

Dertil er der en række forhold, som forældre ikke nødvendigvis er opmærksom på, når de første tænder bryder frem.

– At brystmælk har samme effekt på tænderne som sukkerholdige drikke, er mange forældre f.eks. ikke klar over. Dertil bør man heller ikke give sutteflaske med saft i. Det gjorde man ofte før i tiden, men de fleste forældre er opmærksomme på, at det er en dårlig ide.

Kigut qanoq ililluni putoqalartarpa?

Kigut putoqalartarpaq bakterissat ilaat aalajangersimasut qarngup iluaneersut piffissami siviisunerusumi kigummiissimagaangata. Bakterissat sukkunik pilersorneqaraangamik seernartuliulersarput kigutit sikassaataannik aamma kigutit saarniginik arrotitsisartumik, taamaalillunilu kigut putoqalartarluni.

Hvordan kommer der hul i en tand?

Et hul i tanden opstår, når bestemte bakteriearter fra mundhulen har ligget i nær kontakt med tanden i en længere periode. Når bakterierne får tilført sukker, producerer de syre, som opløser tandens emalje og tandben, hvorved et hul dannes.

12-inik ukiullit kigutaat suatungaanniipat?

12-inik ukiullit kigutaat erlippani kigutini ataannartussani tulliusarput. Qanermi tunorlerpaallutit puttuttarput arfinilinnik ukioqalernermi kigutit tunuatungaanniilutik. Arfinilinnik ukioqalernermi kigutit arineqartut assigalugit 12-inik ukioqalernermi kigutit arineqartut sisamaasarpur: Illuatungeriillutik – qarngup qulaatungaani alleqqumilu.

Hvor sidder 12-årstænderne?

12-årstænderne er det andet hold blivende kindtænder. De dukker frem allerbagerst i munden, og sidder lige efter 6-årstænderne. Ligesom med 6-årstænderne, får man 4 12-års tænder: En i hver side – både i overmunden og i undermunden.

Træning i tandbørstning

Børn indkaldes igen i 14- og 26 måneders alderen, hvor der er kommet lidt flere tænder frem i både over- og undermund. Her trænes i tandbørstning, og dertil har man en snak om kost, drikkevarer og mellemmåltider samt brug af sut. Der er også indkaldelser, når barnet er 3, 4 og 5 år, hvor der f.eks. udføres fluorbehandling efter behov og hvor der laves risikovurderinger og handleplaner, hvis der er behov for dette.

– Forældrene er også med, når barnet indkaldes til skoletandlæge i 6-års alderen. Her får børnene mulighed for at børste tænder, og så laver vi en indfarvning, så vi sammen kan se på, hvor de eventuelt ikke får børstet, og så har vi en samtale om dette. Vi har haft en cariesstrategi i mange år nu, og forældrene ved meget om, hvad de skal gøre, men der er stadig noget at arbejde for.

Sodavand, slik og snus

Mange børn og unge har et stort forbrug af slik og sodavand. Har man ikke rene tænder og spiser en masse slik øges risikoen for plak og huller i tænderne. Sodavand derimod ætser tændernes overflade.

– En del børn kan godt lide at gå rundt med en flaske sodavand med skruelåg, som de drikker af gennem dagen. Men det er en dårlig ide at bade tænderne i sodavand over

Kigutigissarnermi ileqqussat 1-2-3-4-5

1. Kigutigissaatit akunnattumik qituttut imaluunniit qituttut atortakkit. Kigutit qaqorsaa-taat flouritalik annikitsoq kigutitut saligit qaavinut inissiguk. Flouri tassaavoq kigutit sikassaataannut nukittorsaa-taavoq.
2. Kigutinik saliinini kigutigissaatit aalatinernerini kigutitit ikkitillu ilannguttassavatit.
3. Kigutit saavi tunuatungaallu immannuag ammallorissulisorlutit salikkitt.
4. Kigutit tamorratitai aamma salikkitt.
5. Naammassiguit qitserarluarit. Qarngit imermik errortorsinnaavat, aammali qarngit errortunngiinnarsinnaavat, flouri taamaalilluni siviisunerusumik sunniusimaniassamat.

Tandbørstningens 1-2-3-4-5

1. Brug en medium tandbørste, eller en blød. Kom en lille klat tandpasta med fluor på tandbørsten. Fluor er et stof, der styrker tændernes emalje.
2. Tænderne børstes ved at du både tager tanden og tandkødet med i bevægelsen.
3. Børst med små cirkelnde bevægelser både forfra og bagfra på tænderne.
4. Børst også tyggefladerne på tænderne.
5. Spyt godt ud, når du er færdig. Du kan vælge at skylle med vand, men du kan også lade være, så fluoren virker i længst tid.

længere tid, siger Marie Motzfeldt. Hos de unge har man over en længere

Siunnersuutit pitsaasut tallimat:

- Ullormut marloriarlutit kigutigissartarit
- Meeqqavit 10-12-inik ukioqalernissaasa tungaanut kigutigissarnerini ikiortakkit
- Kigutit qaqorsaa-taat flouritaqarluortoq atortaruk
- Ulluinnarni mamakujuit sodavandillu pinaveersaakkitt
- Ukiumut ataasiarlutit kigutileriffiliartarnissat eqqaamajuk – akeqanngilaq

Fem gode råd:

- Børst tænderne to gange dagligt
- Hjælp dit barn med tandbørstningen til de er 10-12 år
- Brug tandpasta med højt fluorindhold
- Drop slik saft og sodavand i hverdagen
- Husk at komme til tandklinikken en gang årligt – det er gratis

periode set konsekvenserne af rygning, der misfarver tænder og fyldninger. Men rygning øger også risikoen for, at man får betændelsestilstanden paradentose senere i livet, der kan resultere i, at tænderne løsnes og i værste fald falder ud. De senere år har tandklinikkerne også set, hvad nydelsesmidlet snus gør ved tænder og tandkød.

– De unge placerer en lille pose snus, der er gæret tobak blandet med ammoniak og vand, under overlæben, og det misfarver tænderne og giver slimhindeforandringer i munden. Det er noget, vi taler meget med de unge om. Og det er en af årsagerne til, at det er vigtigt, at de unge kommer regelmæssigt i tandklinik, så vi har mulighed for at have den snak, siger Marie Motzfeldt.

For den voksne og ældre del af befolkningen er det også vigtigt at komme til regelmæssige tandrensninger og få individuel vejledning og behandling. En del ældre har nemlig paradentose, som kræver løbende behandling.

Kigutigissarnermi sungiusarneq

Marie Motzfeldt NUUMMI kigutigissaanermi Kigutigissaasut pisortaraat. Meeqqat, inuusuttut aamma utoqqaat ilitserorneqarnissaminnik kigutileritinnissamillu pisariaqartitsillutik kigutileriffimmukaraangata suut eqqumaffigineqassanersut taassuma ilisimaarilluarpai

– Meeqqat arfineq-pingasunik qaammateqaannalersut, kigutit siulliit puttukkaangata, angajoqqaat aggersartarpavut. Angajoqqaat meeqqaminnik qanoq kigutigissaasarnissaannik oqaloqatigisarpavut, kigutitut qaqorsaat qanoq annertutigisoq atortassaneraat aamma kigutitut qaqorsaatip fluoritaqarnissaa qanoq pingaaruteqartigisoq ilanngullugit. Taava aamma nerisassat, imeruusaatit aamma tamulugassat oqaloqatigiissutisarpavut. Taava aamma angajoqqaat namminneerlutik meeqqaminnik kigutigissaanerat isiginnaarusuttarparput, taamaalilluta pitsaanerpaamik ilitserorsinnaajumallugit, Marie Motzfeldt oqarpoq.

Kigutit siulliit puttunneranni pissutsit arlallit angajoqqaannit aamma eqqumaffigineqarajunngillat.

– Immuup iviangineersup imeruusaatit sukullutit kigutitut sunniuttarnera,

angajoqqaarpasuit ilaatigut nalusarpaat. Tamatumunnga atatillugu aamma miluffimmik saftimik imalimmik tunniussisoqassanngilaq. Siornatigut tamanna atugaanerugaluarpog, tamatumali pitsaannginnera angajoqqaanit amerlanernit eqqumaffigineqalerpoq.

Kigutigissarnermik sungiusarneq

Meeqqat 14-inik aamma 26-nik qaammateqaleraangata aggersarneqarput, taamaalineranimi qarngup qulaatungaani alleqqumilu kigutit amerlanerulaartut puttussimasarmata. Taakkunani kigutigissarneq sungiusarneqartarpoq tamatumalu saniatigut nerisassat, imeruusaatit tamulugassallu kiisalu milukkamik atuineq oqaloqatigiissutigineqartarlutik. Meeraq pingasunik, sisamanik aamma tallimanik ukioqaleraa-

ngat aamma aggersarneqartarpoq, taakkunani pisariaqartitsineq naapertorlugu flourimik qalippiisoqartarluni aamma pisariaqartitsisoqaraangat aarlerinartunik nalilersuisoqarlunilu iliuusissanik pilersaarusiortoqartarluni.

– Meeraq arfinilinnik ukioqalerpat atuarfiup kigutileriffianut aggersarneqarpat angajoqqaat aamma ilaatinneqassapput. Tamatumani meeqqat kigutigissarnissaminut periarfissinneqassapput taava kigutit qalipaatilimmik tanillugit ataatsimoorluta takusinnaalissavarput ilaatigut kigutit suatunga salinneqarneq ajornersut tamannalu oqaloqatigiissutisarlugu. Kigutit putoqalinnginnissaannut periaatsimik maanna ukiuni arlaqalersuni ingerlatsivugut aamma angajoqqaat qanoq iliornissaminnik ilisima-saqarluarpog, sulili suliniutigisassaqarpoq.

Sodavandit, mamakujuit sunoorsillu

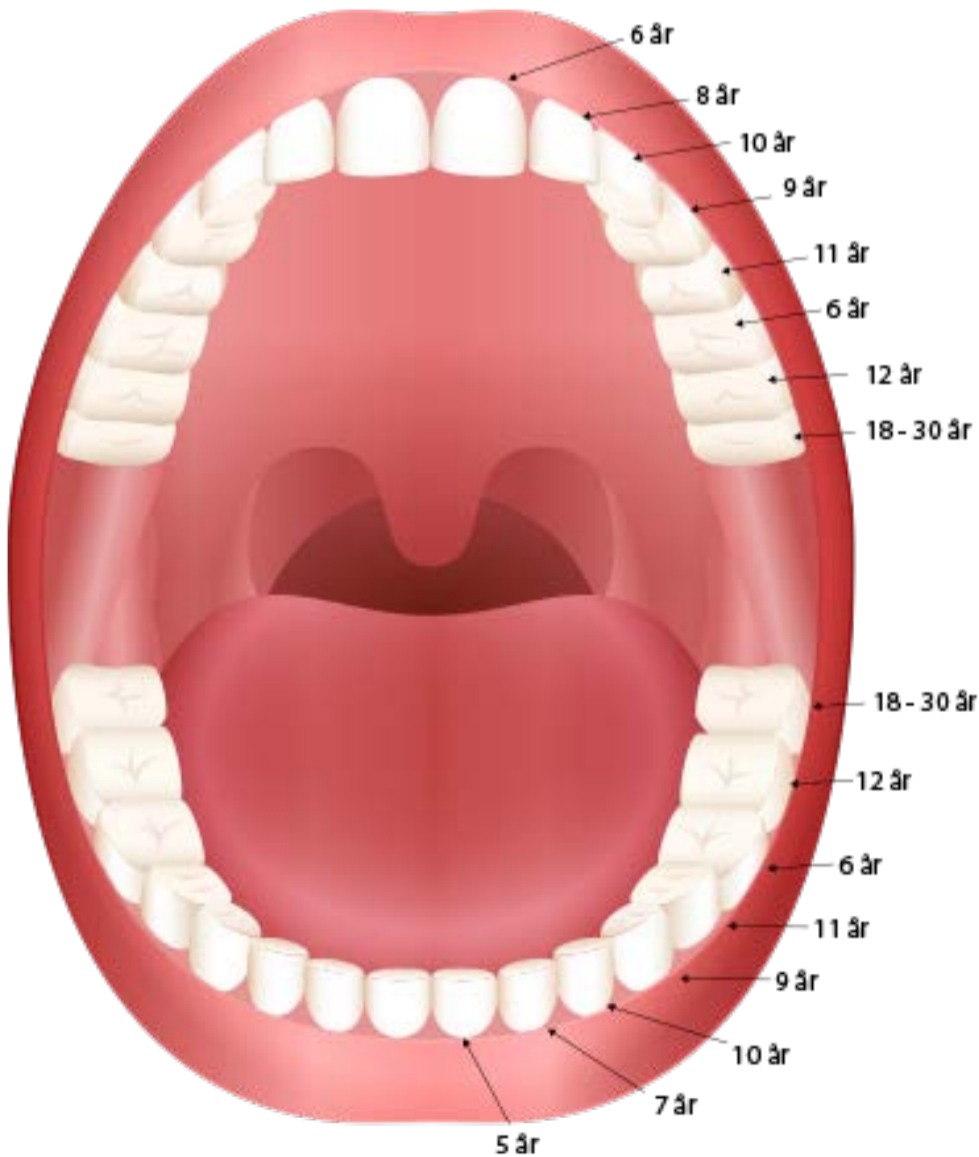
Meerarpasuit inuusuttorpasui illu mamakujuttutortorujussuullutillu sodavanditortorujussuupput. Kigutillutugaanni mamakujuttutortorujussuullunilu, kigutini bakterialernissaq putoqalernissarluni qaninnerusarpoq. Sodavandit kigutit qaatu-nga at nerioartarpat.

– Meerarpasuit puiaasamik sodavandimik qipillugu simittakkamik tigumiarlutik sumi tamaani angalaarlutik ulloq naallugu najorseqattaarlutik nuannarisagaat. Kigutilli piffissami sivilunerusumi sodavandimut kinisimaarnissaat pitsaanngilaq, Marie Motzfeldt oqarpoq.

Inuusuttuni piffissami sivilunerusumi pujortarnerup kinguneranik kigutit ilaartortinnerillu kajortittarnerat takuneqartarpoq. Pujortartarnikkulli aseruuttartumik ikkil-lunnermik inuunermi kingusinnerusukkut eqqugaasinnaaneq aarlerinaateqarnerusarpoq, tamatumalu kingunerisinnaammagu kigutit aalalernerat ajornarpaagaangallu katattarnerat. Inuulluarniuttip sunoorsit kigutitut ikkinnullu sunniutigisartagaat, kigutileriffinni ukiuni kingullerni aamma takuneqartalerput.

– Inuusuttu puussiaaraq sunoorsinik imalik, tassaasoq tupa ammoniakimik imermillu akullugu qappersitaq kakkivis-sap ataanut inissittarpat taassumalu kigutit kajortittarpar qanermilu ameraasamik allannortisarluni. Tamanna inuusuttullu oqaloqatigiissutisartorujussuupput. Ilaa-tigullu tamanna pissutaqataalluni pingaa-ruteqarmat inuusuttu akuttunngitsumik kigutileriffiliartarnissaannut, tamanna pil-lugu oqaloqatigiissinnaaniassagatta, Marie Motzfeldt oqarpoq.

Innuttaasuni inersimasut utoqqaallu akuttunngitsumik kigutiminnik salitsik-kiartortarnissaat aamma pingaaruteqarpoq aamma ataasiakkaarlutik ilitserorneqarlutillu suliaritissinnaaniassammata. Utoqqa-ammii ilarpassui ikkiltuussarmata ataavar-tumik suliarineqartariaqartarput.

Qassinik kigutitaartoqartarpar?

Meeqqat 20-nik kiguteqartarput, immuttuutit tamarmik puttussimagaangata. Inersimasut 32-nik kiguteqartarput erlippanni kigutit kilorliit ilanngullugit.

Hvor mange tænder får man?

Børn har 20 tænder, når alle mælketænder er brudt frem. Voksne har 32 tænder når man tæller visdomstænderne med.

Arfinilinnik ukiullit kigutaat suatungaanniippar?

Meeraq arfinillit missaannik ukioqaleraangat, kigutai erlippar ataanartussat siulliit puttutartarput, arfinilinnik ukiullit kigutaannik aamma taaneqartartut kigutini tunorliusartut – qarngup qulaatungaani illugiillutik aamma alleqqumi illugiillutik.

Hvor sidder 6-årstænderne?

Når barnet er ca. 6 år, kommer de første blivende kindtænder, også kaldet 6-årstænderne, der sidder bagerst i tandrækken – en i hver side af overmunden og en i hver side af undermunden.

Kigutaasat kigutillu qalliutaat 3D-tut naqitat

Teknologiinik nutaaliaanerpaanik atuineq pineqartillugu nunatsinni kigutinerineq peqataalluarpog. Ilulissani nunap immikkoortuani kigutit nakorsaata Roger Svenssonip kigutaasat tallimat kigutillu qalliutaat marluk siulliit 3D-tut naqereersimavai, atuisunillu qisuariaatit ajunngilluinnarput

3D-tut naqitat annertoourujussuarmik periarfissaqarfiusutut siunissami teknologit ukiut arlaqanngitsuinnaat matuma siornatigut ilisaritinneqarput. Periaatsimik naatsumik oqaatigalugu pineqarpoq, assersuutigalugu kigummik scannerinerit aqutigalugit asseqqissaavanik plastikimik atortussiamilluunniit allamik pilersitsisarneq. Periaaseq tamanna ullumikkut siammasorasorujussuuvog, timmisartunut kingoraartissaniit, kigutaasunut allaallumi inuit pisataannut nammineq cellit atorlugit pilersinneqartunut.

Gipsimut naqitsisarneq qaangiuppoq

3D-teknologii nunatsinni aamma atugaaleriartuarpog. Kingutit nakorsaat, kigutigissaasut kigusiortullu Nuummeersut sinerissameersullu kigutinerinermi atortut nutaaliaanersaanni 3D-mik naqiterummi 3Shape Triomi novembarimi 2021-mi ataatsimoorlutik pikkorissarput. Maskiina iluaqutsiullugu kigutilerisunit kigutit nuutsinnerinik digitaliusunik pilersitsisin-

naapput, taamaalillutillu meeqqat inersimasullu atortussianik naqitsissutissanik oqummiartariaarullutik, sulisullu gipsimik naqitassanik kuisisarunnaarsinnaanngorlutik silisisarunnaarsinnaanngorlutillu. Allatut oqaatigalugu tassaavog teknologii, sulisunut sulinerimik oqilisaasinnaasog kigutileritikiartumullu misigisanik pitsanngorsasinnaasog.

– Atortorissaarutivut nutaat kigusiornermi atortunik soorlu kigutit qalliutaannik plastkroninik, kigutaasat ikaarutaannik, kigutit assilinerinik digitaliusunik siunissamilu aamma ungasinnerusumi kigutaasanik ilusilersuissutaasinnaallutik naqitsissutaasinnaasut, tanngassimaarutigisorujussuuvog. Suli misileraanermiippugut, kisianni kigutit qalliutaannik kigutaasanillu siullernik ilusilersuereerlutalut naqitsereersimavugut, kigutit nakorsaanerit Lone Mahnfeldt oqarpoq.

Atortorissaarutit nutaat iluaqutigalugit najukkani innuttaasunut kigutilerinermi atortorissaarutinik naleqqussagaanerusunik suliaqartoqarsinnaanerulissaaq. Atortorissaarutit inuiaqatigiinnut najukkatsinnut

taamaalillutik naleqqulluinnartuupput, attaveqaasersuutimmi suliaritinnissanut atatillugu akuttunngitsumik unammilligasaqartitsisinnaasarmata. Atortorissaarutit nutaat Nuummi Ilulissanilu sumiiffittut siullertut atuutilersinneqareersimapput. Tamatuma saniatigut piaartumik Sisimiumut Qaqortumullu siammarneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Taakkunanngaaniit kigutilerisarfiit nunap immikkoortuani sulitaqarfiit sinneri assersuutigalugu kigutaasanik kigutillu qalliutaannik plastkroninik sullinneqarsinnaalissapput.

Suleriaaseq sukkanerusog ajornannginnerusorlu

Ilulissani nunap immikkoortuani kigutit nakorsaata suleqataasalu teknologii atorlualereersimavaat, Kalaallit Nunaannilu atortorissaarutinik paasinninnermi atuinermilu maanna siuarsimanerpaalersimalutik. Kigutileriffimmi kigutaasat tallimat kigutillu qalliutaat marluk maannamut suliarineqarsimapput.

– Maani kigutileriffimmi scannerut siuleq qaammatit arfinillit matuma siorna pisarsiaarput, isumaqaratta teknologii ima killiffeqalersimasog, nunami maani misilerassallugu isumassarsiatsialanngorsimaluni. Teknikkip nakorsiartut misigisaannik annertuumik oqilisaataasog misigaarput, ilaatigut kigutileriffimmut orniguteqattaar-nissat piunasaqataannimmata, ilaatigullu nakorsiartut qanermikkut gipsi atorlugi nuutsitsivigineqartariaqarunnaarmata,

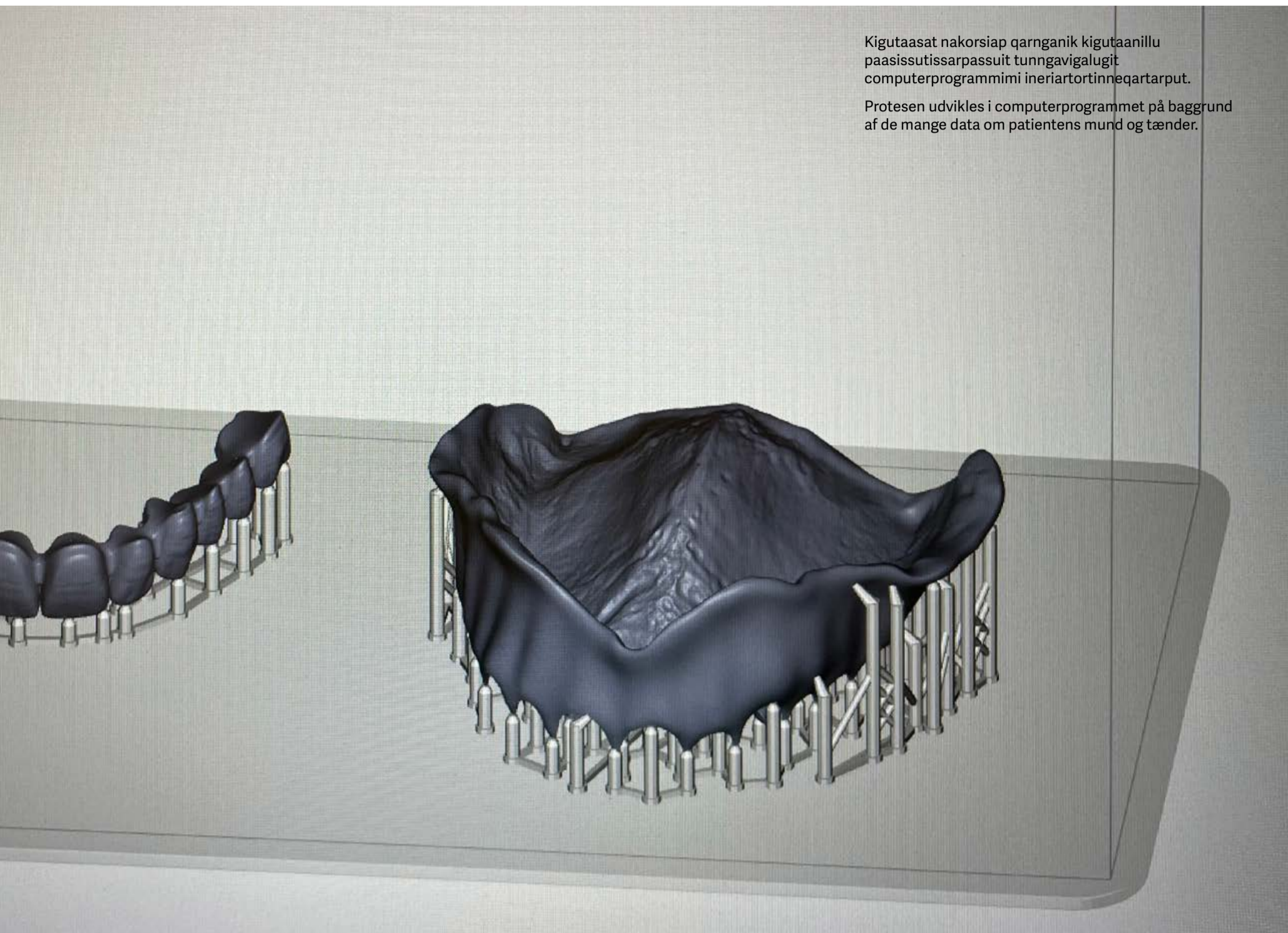
Kigutaasat kigutitassaat immikkut naqinneqartarput.

Tænderne til proteser printes selvstændigt.

Kigutaasat naammassipput atorneqarnissaminnullu piareerlutik.

Proteser er færdig og klar til brug.

Kigutaasat nakorsiap qarnganik kigutaanillu paasissutissarpasuit tunngavigalugit computerprogrammimi ineriartortinneqartarput.

Protesen udvikles i computerprogrammet på baggrund af de mange data om patientens mund og tænder.

Roger Svensson oqarpoq.

Gipsimik nuutsitsinermut taarsiullugu maanna scannerut mikisoq, oqarasuaatip angallattakkap angeqqatigisaa, ullumikkut atornerqarpoq. Scannerut nakorsiap qarngata iluanut isertinneqartarpoq, qanermilu qilaamik alleqqunillu sivikitsumik tuusinterpassuarnik assiliortortarluni. Assilisat tamatuma tulliatut computerprogrammimut immiunneqartarput, taannalu nakorsiap qarngata asseqqissaavanik pilersitsisarluni, tamatumalu kingorna kigutaasanik imaluunniit kigutip qalliutaani, uuttuuteqqissaartumik, pilersitsisoqarsinnaangortarluni.

– Teknikki pissangamnartoq nutaajuvoq, ineriartortuortoq. Ullumikkut scannikkavut nunarsuarmi laboratorianut nassiuttarpavut, taakkunanngalu scannikkat datatut aqqqissuuteqqinneqartarput 3D-printerimit atuarneqarsinnaasunngorlugit, tamatumalu kingorna maani kigutileriffimmi kigutaasanik imaluunniit kigutip qalliutaanik naqitsisarluta.

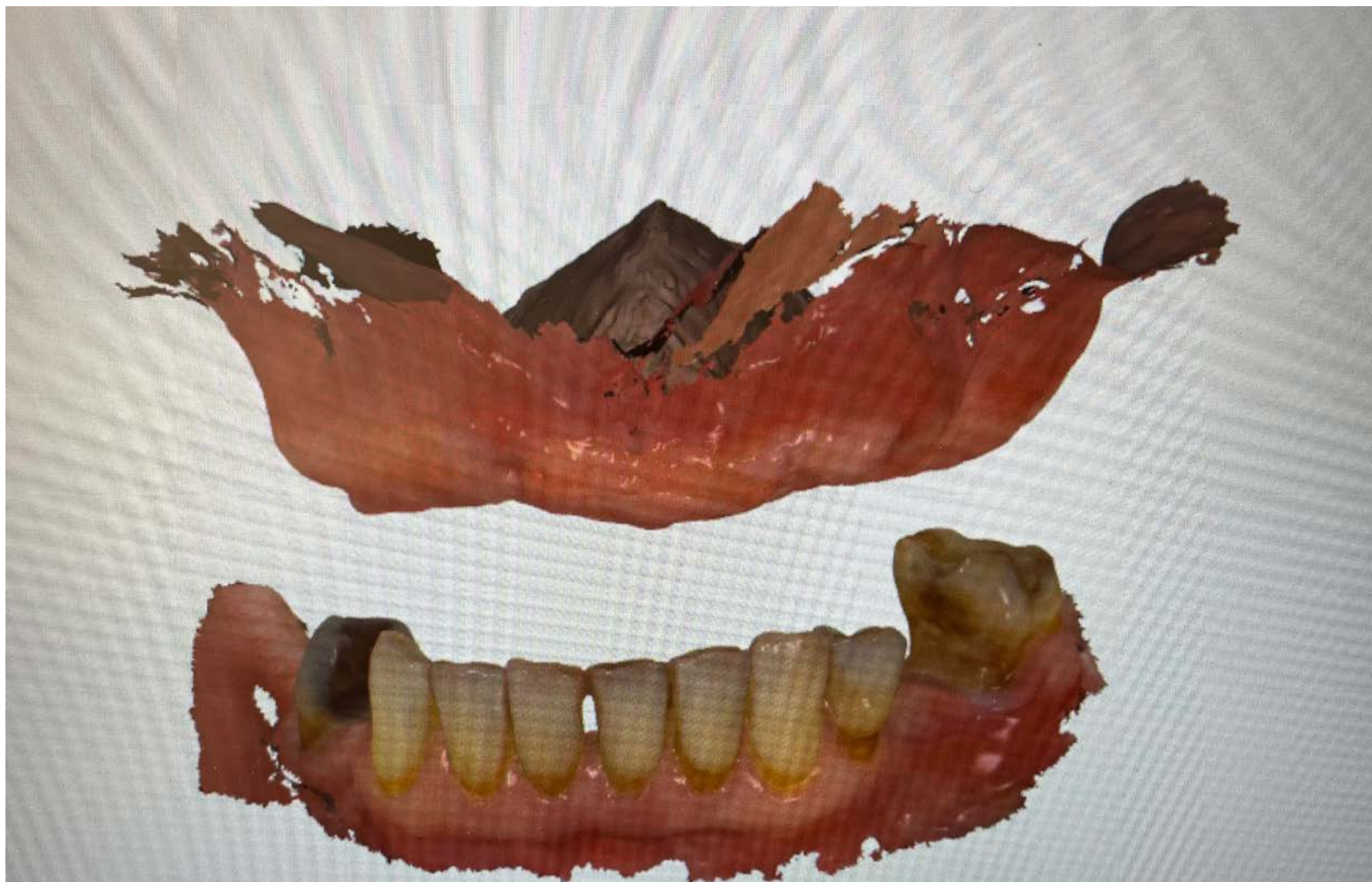
– Periaaseq manna kigutilerinermut siunissaavoq. Naliliivunga kigutaasiornermi periaasitoqaq ukiut tallimat qulillu akornanni ingerlaneranni atorunnaavinneqarsimassoq. Periaaseq taanna pisariualaarujussuarpoq, tamatigullu eqqoqqissaartuaannartuunani. 3D-print aqquqigalugu nakorsiartup qarnganik assilisat tuusinterpassuit tunngavigalugit eqqoqqissaar-

nerujussuarmik pissarsiarisinnaalerpavut. Taamaattumik nakorsiartut aamma misigisimasarput, kigutaasut qarngup qilaavanut alleqqunullu attumalluarnerrujussuusartut, Roger Svensson oqarpoq, nakorsianillu teknologiimik nutaamik pissanganartutut isumaqarfiginnittunit pitsaasuinnarnik qisuariarfigineqarsimanerarluni.

– Siunissami ungasinnerusumi scannerummik tigummiartakkamik mikisumik atortoqarluta nunaqarfliarsinnaangornissarput nakorsianullu kigutaasiorsinnaangornissarput nalilerpara. Ullumikkut pissutsinut sanilliullugu tamanna pitsanngoriaataasorujussuussaaq, Roger Svensson oqarpoq.

3D-print sunaava?

3D printeri tassaavoq maskiina, ilutsinik timitalinnik naqitsinissamik ajornarunnaarsitsisoq. Suliami namminermi pineqartarpoq, maskiinap atortussiap suugaluarnerisup (nalinginnaasumik plastikkip) qaavanut ikiariissitaanik tullerriaanik saattuaqqanik naqiterinera, tamannalu ilutsimik ineriikkamik inerneqartarluni.

Nakorsiap kigutaanik qarnganillu assilisarpasuit computerprogrammimut immiunneqartarput.

De mange billeder af patientens tænder og mund kommer ind i et computerprogram.

Proteser og kroner i 3D-print

Tandplejen i Grønland er godt med, når det kommer til brugen af de nyeste teknologier. På klinikken i Ilulissat har distriktstandlæge Roger Svensson allerede 3D-printet de første 5 proteser og 2 kroner, og responsen er rigtig god fra patienterne

Det er kun nogle få år siden, at 3D-print blev introduceret som fremtidens teknologi med enorme potentialer. Metoden går kort fortalt ud på, at man via scanninger af et objekt f.eks. en tand kan få en 3D-printer til at skabe en tro kopi i plastik eller et andet materiale. I dag er metoden meget udbredt inden for alt fra reservedele til fly, proteser og endda til menneskeorganer bygget op af egne celler.

Slut med gipsaftryk

3D-teknologien er også ved at vinde indpas i Grønland. I november 2021 var både tandlæger, kigutigissaasut og tandteknikere fra Nuuk og kysten således samlet på kursus i tandplejens nyeste udstyr 3D-printeren 3Shape Trio. Med maskinen kan tandplejen lave digitale tandaftryk, så børn, unge og voksne slipper for at få aftryksmateriale i munden, og medarbejderne kan undgå at skulle støbe og slibe gipsmodeller.

Det er med andre ord en teknologi, der kan lette arbejdsgangen for de ansatte og øge patientoplevelsen.

– Vi er meget begejstret for vores nye udstyr, som kan designe og printe tandteknisk udstyr såsom plastkroner, tandbroer, digitale tandaftryk og på sigt også proteser. Vi er stadig på forsøgsstadiet, men vi har allerede designet og printet de første kroner og proteser, siger cheftandlæge Lone Mahnfeldt.

Med det nye udstyr bliver det i højere grad muligt at producere skræddersyet tandbehandlingsudstyr til borgere lokalt. Udstyret er på den måde særdeles velegnet til vores samfund, hvor infrastrukturen ofte kan være en udfordring for behandlinger. Det nye udstyr er allerede implementeret i Nuuk og Ilulissat som de første to steder. Det forventes dertil at blive bredt ud snarest til Sisimiut og Qaqortoq. Herfra vil tandklinikkerne kunne betjene de øvrige distrikter i regionerne med f.eks. proteser og plastkroner.

Hurtigere og lettere arbejdsgang

I Ilulissat har distriktstandlæge Roger Svensson og kollegerne i den grad taget teknologien til sig, og er nu længst fremme i forståelsen og brugen af udstyret i Grønland. Indtil videre er der produceret 5 proteser og 2 kroner på klinikken.

– Vi fik den første scanner her i klinikken for seks måneder siden, da vi mente, at teknologien var på et stadie, hvor det var en god idé at prøve det af her i landet. Vi oplever, at teknikken letter patientoplevelsen betragteligt, dels fordi det ikke kræver så mange gentagne besøg i klinikken, dels fordi patienterne slipper for at få taget gipsaftryk i munden, siger Roger Svensson.

I stedet for et gipsaftryk, anvendes nu en lille scanner, der er på størrelse med en mobiltelefon. Scanneren føres ind i munden på patienten, hvorefter der tages tusindvis af billeder på kort tid af over- og undermund. Billederne kommer dernæst ind i et computerprogram, der skaber en tro kopi af patientens mund, hvorefter der kan fremstilles en protese eller krone, der passer helt nøjagtigt.

– Det er en spændende ny teknik, som hele tiden udvikler sig. I dag sender vi vores scanninger til nogle laboratorier ude i verden, der omformer scanningerne til data,

som 3D-printeren kan aflæse, hvorefter vi printer protese eller krone her i klinikken.

– Denne metode er fremtiden for tandplejen. Jeg vurderer, at den gamle metode at lave proteser på, vil være helt væk om 5-10 år. Det er simpelthen for kompliceret, og så bliver det heller ikke altid præcist nok. Med 3D-print får vi et meget nøjagtigt billede af patientens mund baseret på tusindvis af billeder. Og derfor oplever patienterne også, at protesen slutter tæt i gane og kæbe, siger Roger Svensson, der kun har fået positiv respons fra patienter, der synes det er spændende med den nye teknologi.

– På sigt vurderer jeg, at vi kan tage ud til byggerne udstyret med en lille håndscanner, og så kan vi lave proteser til patienterne. Det vil være en stor forbedring i forhold til i dag, siger Roger Svensson.

Hvad er 3D-print?

En 3D printer er en maskine, som gør det muligt at printe tredimensionelle figurer. Selve processen består i, at maskinen printer tynde lag på lag på en overflade af et givent materiale (typisk plastik), hvilket ender ud med en færdig figur.

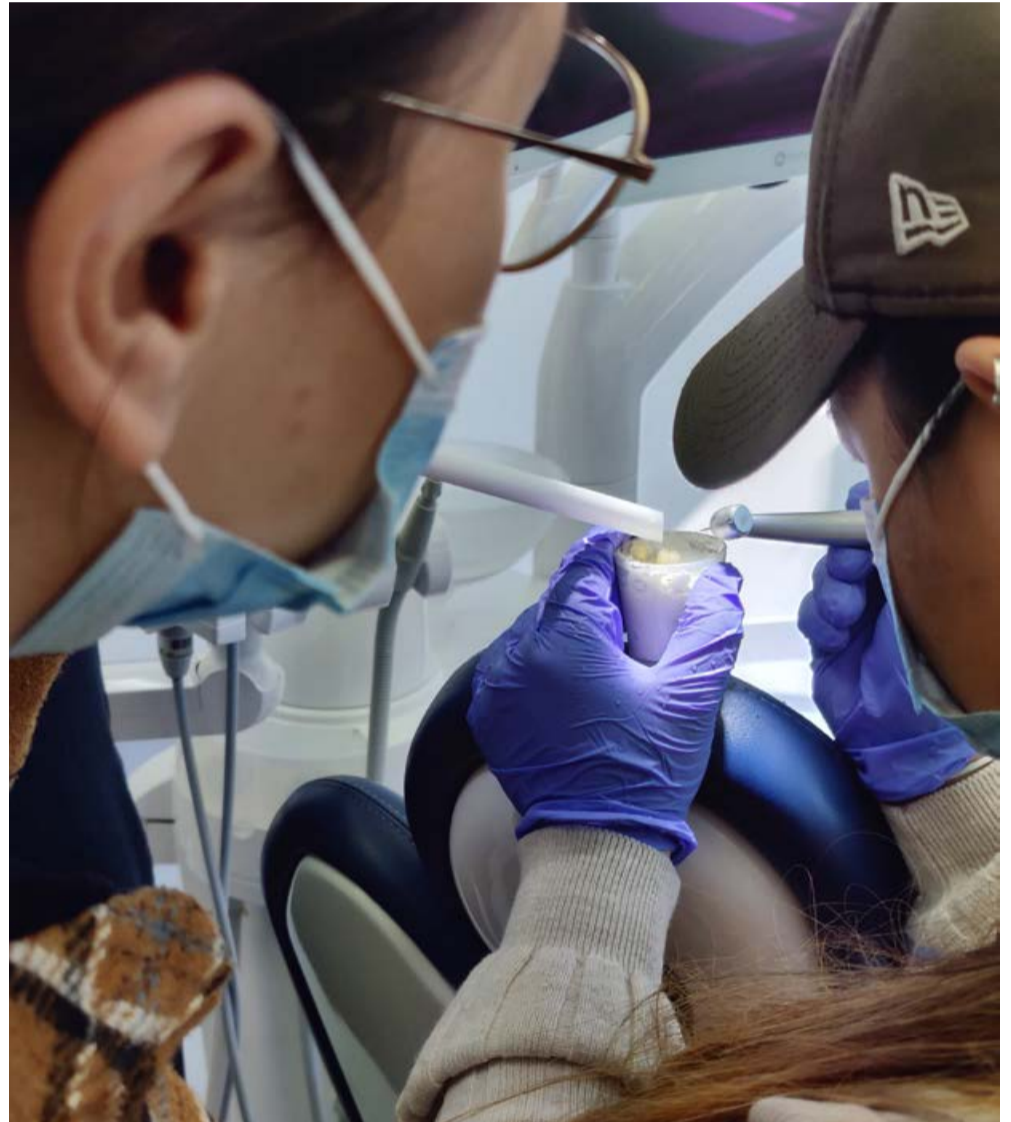
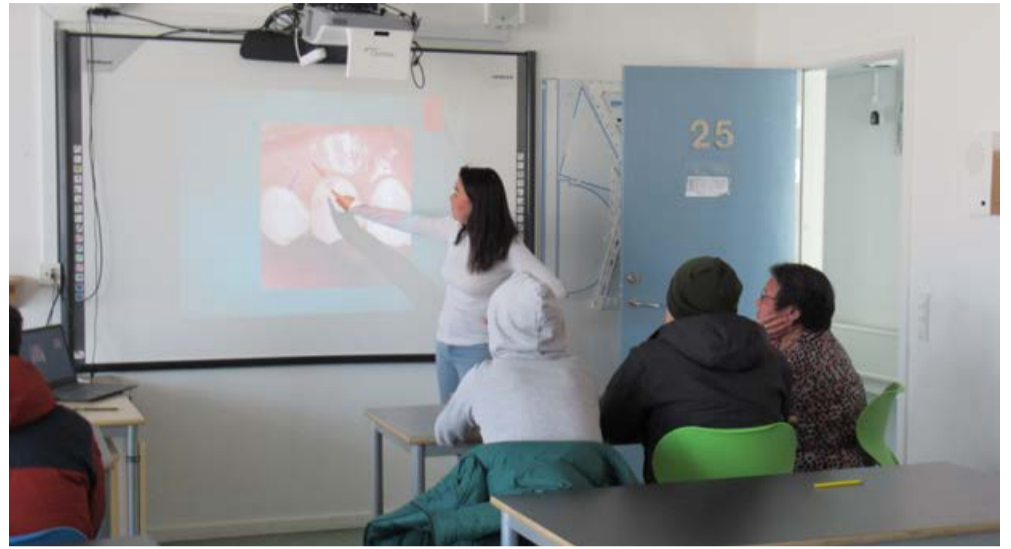
3D-printeri kigutaasat immikkoortuinik siullernik naqitsisinnaangorpoq, tamannalu Ilulissani kigutilerivimmi toqqaannartumik pisarluni.

3D-printeren kan nu printe første del af protesen, hvilket sker direkte på klinikken i Ilulissat.

Nunap immikkoortuani kigutit nakorsaanerat Martina Mei Krüger aamma nunap immikkoortuani kigutit nakorsaat Roger Svensson 3D-printer-teknologiimi Kalaallit Nunaanni siuarsimanerpaapput. Ilulissani kigutilerivik kigutaasunik tallimanik kigutillu qalliutaannik marlunnik suliaqareersimavoq.

Chefdistriktstandlæge Martina Mei Krüger og distriktstandlæge Roger Svensson er længst fremme i Grønland med 3D-printer-teknologien. Klinikken i Ilulissat har allerede fremstillet 5 proteser og 2 kroner.

Kigutigissarfissanngorpoq

Maajip sisamaat nuna tamakkerlugu kigutigissarnerup ulloraa. Tamatuma kinguneranik kikkulluunniit illoqarfinni kigutileriffinnut takuniaasinnaallutillu sammisaqartinneqarput. Sisimiuni, Tasiilami, Qeqertarsuarmi, Ilulissani, Nanortalimmi, Narsami, Nuummi, Qaqortumi, Qasigianguani aamma Uummannami ullup qanoq atorpeqarsimaneranut aajuku taatsiarneqarsinnaasut

All. Trine Juncher Jørgensen

Ukiumoortumik pisartumik kigutigissarnerup ulluanik aaqqissuussisarneq pingasunngornermi maajip sisamaanni ingerlanneqarpoq, kigutileriffiit meeqqanik inuusuttuaqqanillu aggersaallutik sammisaqartimmata, puussiaaqanik peqqinnartunik imalinnik agguallutik aamma kigutinik paarsilluarnissamat kigutigis-

sarnermullu tunngasunik paasissutissinneqarlutik. Kigutigissaasut, illoqarfimmi suliffeqarfiit, atuarfiit, tusagassiorfiit suleqatigineqartullu allat qanittumik suleqatigalugit aaqqissuussisoqarpoq.

Sisimiuni meeqqat atuarfianni atuarunnaartussat aamma atualersussat sammineqarput. 10. klassimi atuartut arpalluni sumiissusersiornermik unammisinneqarput

ajugaasullu akissarsitinneqarlutik sulilu misissortinnikuunngitsut piffissamik tunineqarlutik. Atualertussat kigutileriffimmut pulaarput sungiusaatigalugu issiavik qullartittarlugu appartittarlugulu misilillugu. Aamma nerisassat peqqinnartut peqqinnangitsullu aamma imeruusaatinut tunngasunik katitertagaqarpoq. Pisiffik, Brugseni, Søma aamma Qeqqata Kommunia paarnanik naatitanillu ullormi tassani tunissuteqartuupput.

Tasiilami kigutigissarnerup Ullua kigutileriffiup eqqaani soqutiginarpassuarnik nuannersunillu sammisaqartitsilluni nalliusineqarpoq. Ilaatigut kigutit kigutaarsinnik- kut peerneqarsimasut kigutaasullu misissorneqarsinnaallutik. Arpaliulluni aamma unammisoqarmat, ajugaasoq, tullia normu 3-nngortorlu akissarsitinneqarput. Aamma assiliveqarpoq, nujaasalerluni bakterisatut torullertut Kariusitut Baktusitullu isik-

koqarluni assilissittoqarsinnaalluni.

Taakku saniatigut inuusuttunut 2000-ip 2005-illu akornanni inuusimasunut makitsinikkut eqquisoqarpoq, angalanermut taski aamma tusarnaarutit Samsung Galaxy meersut eqqorneqarlutik. Inuusuttut maajip aappaanni pingajuannilu misissortissimasut tamarmik makitsinermi peqataatinneqarput. Kigutileriffimmi sulisut sulinerminni atisaminnik soorunami aamma atisalersorsimapput.

Qeqertarsuarmi meeqqerivimmiut tarmik illoqarfimmi allagararsualisarlutik aqqusinikkut ingerlaaqatigiippat, angajoqqaat kigutinik immuttuutininik paarsilluarnissaannik oqariartuuteqarlutik. Meeqqat puussiaaqanik kigutinik paarsilluarnissamat tunngasunik, soorlu kigutigissaatinik, kigutit qaqsoraataanik, kukkajaammik ujalussiaasamik, iisartagaasamik aappalut- tumik ballonngimillu malinnik tunineqar-

Qeqertarsuarmi meeqqerivimmiut allagartarsualisaarlutik illoqarfimmi ingerlaaqatigiipput, angajoqqaat kigutininik immuttuutininik paarsilluarnissaannik oqariartuuteqarlutik.

I Qeqertarsuaq gik børnehavebørnene byen rundt med skilte med budskaber til forældrene om at passe godt på mælketænderne.

Nuummi kigutigissaasut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut pulaarput bussinllu puussianik, tujuuluaqqanik kigutillu qaqorsaataannik agguajartorlutik angalaarlutik.

I Nuuk besøgte tandplejen døgninstitutioner og var en tur med bussen for at uddele muleposer, T-shirts og tandpasta.

put. Tamatumunnga atatillugu atuarfimmi atuartut tamarmik kigutigissaqatigiinneranik aaqqissuussisoqarpoq. Puussiaaqqamik kigutininik paarsilluarnissamut tunngasunik imalimmik aamma tunineqarput.

Iluissani ullup ingerlanerani meeqqat 120-t kigutileriffimmut aqqusaarput, paasissutis-sarpasuarnillu angerlaassillutik.

Nanortalimmi 10. klassimi atuartut kigutigissaasumit ullaap tungaani oqalugiartigineqarput. Ilinniartitsisut atuartullu apeqqutissaqarluarput. Ualikkut »ulloq pinnguarfissuaq« napparsimmaviup kigutileriffiani ingerlanneqarpoq. Meeqqat 40-50-it tassunga aqqusaarput aamma ulapif-fullunilu nuannisartoqarluarluni.

Narsami ullormi pineqartumi Inusullivimmi paasitsiniaasoqarpoq, saqqummiisoqareermat saqqummiunneqartunut tunngasunik kahoot atorlugit eqquiniaatitsisoqarpoq. Ajugaasut pingasut Pilersuisumit akissar-

sitinneqarput. Paasitsiniaasoqarneratalu nalaani Brugsenimeersunik paarnanik sassaalliisoqarpoq.

Nuummi kigutigissaasunit ilaatigut ulluklut unnuakkullu paaqqinnittarfiit pulaaneqarput, sulisullu angerlarsimaffimmi kigutininik isumaginnineq/nerisassat pillugit oqaloqatigineqarlutik, bussinilu angalaarluni puussiaaqqanik, tuluujuaqqanik kigutinullu qaqorsaatinik agguasaqarluni. Eqimattanit GUX aamma pulaarneqarpoq inuusuttunullu sodavandit, sunoorsit, kigutileriffimmut misissortikkiartunngitsoornerit aamma kigutininik isumaginninnermi ilinniarnearsinnaasut oqaloqatiginnissutigineqarlutik.

Qaqortumi aamma inuusuttut 16-init 25-nut ukiullit højskolimiittut ilinniarnertuunngorniarfimmittullu qitiutinneqarput, taakkunanilu sunoorsit aamma oqaloqatigiissutigineqarlutik. Illoqarfup kigutileriffiani kigutilerinermi ilinniarnearsin-

naasut saqqummiunneqarput, inuusuttullu kigummik qillerinermik ilaartuinnermillu misiliinissamut periarfissinneqarlutik. Apeqqutininik immersugassanik sunoorsinut seernartullu ajoqusiarnerninut akissuteqarsimasanut Hotel Qaqortumut imaluunniit Cafe Inugsuk-mut gavkortinik arfinilinnik makitsisoqarpoq.

Qasigianguani 10.klassinut pulaarnissaq toqqarneqarsimavoq, taakkunanik kigutit misissortittarnerat, sunoorsit seernartullu ajoqusiarnernat pillugit oqalugiartoqarluni. Oqalugiarnep nalaani inuusuttut oqalinnermi akuutinneqarput. Inuusuttunut kigutigissaanermi malinneqartussat aamma saqqummiunneqarput, misissortinnissanullu aggersarneqaraangamik takkuttar-nissaannik kajumissarneqarlutik. Atuartut kigutigissaatinik, kigutininut qaqorsaammik kigutininut saligummik ujalussiaasamik, iisartagaasanik tamuasassanik aappaluttunik aamma quppersakkamik taaguutilimmik »Sur i munden« agguarneqarput. Ilinniar-

titsisuat sunoorsit pillugit paasissutissanik tunineqarpoq. Naggataagut kikkut tamar-mik kigutimik qaammat ataaseq, ukioq ataaseq, ukiut qulit qaangiuppata aamma utoqqaluginik qanoq isikkoqarnissaanik kissaatiminni eqqarsaatigineqqullugit kajumissarneqarput. 1.klassimi atuartut ballonnginik akisuttartunillu agguaffigineqarput. 2.-3. klassillu, meeraaqqerivimmiittut aamma meeqqerivimmiillu ballonnginik agguaffigineqarlutik.

Uummannami sunoorsit imeruersaatillu nukkasaatit qitiutinneqarput. Kigutileriffik allagartanik, allagartarsuarnik aamma paasissutissanik nivinngaassuiffigineqarsimavoq, Nuna tamakkerlugu Kigutigissaasunit illoqarfinnillu allanit isumassarsitinneqarlutik. Taakku saniatigut nerisassatut peqqinnartunik imeruersaatinillu assersuuteqartoqarpoq. Aamma meeqqanut kigutigissaatinik, kigutininut qaqorsaatinik ballonnginillu agguasaqarpoq.

Sisimiuni ingammik atuarunnaartussat 2006-imi inuusimasut sammeneqarput. Akulikinnerusumik kigutit nakorsaanukartarnissartik ilinniarpaat.

I Sisimiut var der især afgangsklasserne født 2006 der var i fokus. De skal lære at komme oftere til tandlæge.

Atualertussat kigutilerittarfimmi atortunik misissuinissamut periarfissinneqarput ilaatigullu issiavik qullartittarlugu appartittarlugulu misilillugu.

Kommende 1. classes elever fik mulighed for at se nærmere på tandklinikens udstyr og prøvede blandt andet at køre stolen op og ned.

Tasiilami Qeqertarsuarmilu kigutigissarnerup ulluanut atatillugu aamma sammisassaqartitsisoqarluarpoq, ilaatigut arpalluni unammisitsinermik kigutigissarnerullu eqqaamaneqartarnissaanik angajoqqaanut oqariartuutinik.

I Tasiilaq og Qeqertarsuaq var der også masser af sjove aktiviteter i forbindelse med tandbørstedagen blandt andet løbekonkurrence og budskaber til forældrene om at huske tandbørstningen.»

Tasiilami ilaatigut arpaluutsitsisoqarmat ajugaasoq, tullia aamma normu 3-nngortoq akissarsitinneqarput.

I Tasiilaq blev der blandt andet afholdt løbekonkurrencer med præmier til 1.-2.- og 3. pladserne.

Så er det tid til at børste tænder

Den 4. maj var der national tandbørstedag landet over, og det betød åbent hus og aktiviteter i de lokale tandklinikker. Få nedslag fra dagen som den forløb i Sisimiut, Tasiilaq, Qeqertarsuaq, Ilulissat, Nanortalik, Narsaq, Nuuk, Qaqortoq, Qasigiannugit og Uummannaq

Af Trine Juncher Jørgensen

Den årlige tandbørstedag blev afholdt onsdag den 4. maj, hvor tandklinikkerne inviterede børn og unge indenfor til aktiviteter, sunde godteposer og information om tandsundhed og tandbørstning. Arrangementerne foregik i tæt samarbejde mellem tandplejepersonalet, lokale institutioner, skoler, medier og andre samarbejdspartnere.

I Sisimiut var målgruppen afgangsklasserne født i 2006 og kommende 1.klasser. Der var orienteringsløb for 10. klasserne, og vinderne fik en præmie, og de elever der endnu ikke var undersøgt, fik en tid til det. De kommende 1.klasser var på besøg på tandklinikken og fik tilvænnning som at køre op og ned på stolen, og der var puslespil om sund og usund mad og drikkevarer. Pisiffik, Brugsen, Sømandshjemmet og Qeqqata Kommunia havde sponsoreret frugt og grønt til dagen.

I Tasiilaq blev tandbørstedagen fejret med en masse spændende og sjove aktiviteter omkring tandklinikken. Blandt andet kunne man undersøge udtrukne tænder og proteser. Der blev også afholdt løbekonkurrencer, hvor der var præmier til 1.-2.- og 3. pladserne. Og der var også et kamera, hvor man kunne tage en paryk på og blive fotograferet som de to bakterietrolde Karius og Baktus. Endelig var der lodtrækningspræmier blandt de unge født mellem 2000-2005 om en rejsetaske og et par Samsung Galaxy høretelefoner. Alle unge som var kommet til undersøgelse mellem den 2. og 3. maj var med til lodtrækningen. Personalet var selvfølgelig også klædt ud.

I Qeqertarsuaq spadserede alle børnehavebørn gennem byen med plakater med budskaber til forældrene om at passe godt på de små mælkætænder. Børnene fik sunde godteposer med indhold såsom tandbørster, tandpasta, tandtråd, rød tablet og ballon. Dertil var der arrangeret fælles tandbørstning for alle skolebørn på skolen. De fik

også en godtepose.

I Ilulissat kom 120 børn forbi tandklinikken i løbet af dagen, hvor de fik en masse viden med sig hjem.

I Nanortalik gik formiddagen med et oplæg af Kigutigissaasoq for skolens 10. klasses elever. Der var god respons fra både lærere og elever. Om eftermiddagen var der »store legedag« på sygehusklinikken. Der kom 40-50 børn forbi, og det var både hektisk og sjovt.

I Narsaq var der informationsmøde i Inusullivik. Efter fremlæggelsen afholdte man konkurrencer i kahoot. Tre vindere fik præmier, sponsoreret af Pilersuisoq. Der blev under fremlæggelsen uddelt frugt, som var sponsoreret af Brugseni.

I Nuuk besøgte tandplejen blandt andet døgninstitutioner for at tale med medarbejderne om hjemmetandpleje/kost for beboerne og var en tur i bussen for at uddele muleposer, T-shirts og tandpasta. En gruppe var også på besøg på GUX, hvor de talte med de unge om skader efter sodavand, snus, udeblivelser fra tandeftersyn og uddannelser inden for tandplejen.

I Qaqortoq var der også fokus på de unge fra 16-25 år på højskolen og gymnasiet, og her var snus også på dagsordenen. På den lokale tandklinik blev der fortalt om ud-

dannelser inden for tandplejen, og de unge fik lov at prøve at bore i en tand og lave en fyldning. Der blev trukket lod om 6 gavekort til Hotel Qaqortoq eller Cafe Inugsuk iblandt alle dem, som havde besvaret spørgeskemaer om snus og syreskader.

I Qasigiannugit havde tandklinikken valgt at besøge 10. klasse, hvor de holdte oplæg om tandeftersyn, snus og syreskader. Undervejs blev eleverne involveret i debat. Ungdomstandplejens retningslinjer blev også præsenteret for eleverne, og de blev opfordret til at komme til de indkaldte undersøgelser. Eleverne fik uddelt tandbørste, tandpasta, tandtråd, røde tyggetabletter og pjecen »Sur i munden«. Læreren fik oplysningsmateriale om snus. Til sidst blev alle opfordret til at tænke over, hvordan de gerne vil have, at deres tænder ser ud om 1 måned, 1 år, 10 år og når de bliver gamle. Eleverne i 1. klasse fik balloner og reflekser, mens 2.-3. klasse, vuggestuen og børnehaven fik balloner.

I Uummannaq var snus og energidrikke i fokus. Klinikken var udsmykket med banere, plakater og information, inspireret fra Landstandplejen og andre distrikter. Desuden var der eksempler på sund kost og drikke. Og der var tandbørster, tandpasta og balloner til børnene.

Nuna tamakkerlugu kigutigissaaneq – suliffeqarfik inuuneq naallugu atorfeqarfiusoq

Suliffeqarnek ullumikkut eqaanneruvoq, aamma allamik atorfittaarnissamik kissaateqarnek akulikinnerusumik takuneqartalersimavoq. Suliffinnilli inuuneq naallugu atorfeqartoqarneranik nalliuttorsiuutiginnittarnerit qaqutigoortuupput. Kisianni nuna tamakkerlugu kigutigissaanermi 2020-miilli inuuneq naallugu atorfeqarnerit arfineq-marluk nalliuttorsiuutigineqarsimapput. Allaaserisami matumani nuna tamakkerlugu kigutigissaavimmi sulisut nalliuttorsiorsimasut ilisaritippavut

Kigutigissaasoq Vivi Larsen decembarip 30-ani 2021-mi Kalaallit Nunaanni kigutigissaanermi ukiuni 30-ni aalajaalluni sulisimanini pillugu dronningip nersornaasiuttagaanik fortjenstmedaljemik saqqarmiulerneqarpoq. Tamanna Nuummi Kigutigissaavimmi ilassinninnikkut nalliuttorsiuutigineqarpoq.

Den 30. december 2021 fik kigutigissaasoq Vivi Larsen tildelt dronningens fortjenstmedalje for 40 års tro tjeneste i Grønlandslandsplejen. Dette blev fejret med en reception i Nuuk Tandpleje.

Vivi Johanne Larsen, ukiuni 40-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnittoq

Vivi Johanne Larsen Nuummi kigutigissaasuvoq. Kigutigissaanerup iluani suliffeqarnini Paamiuni kigutileriffimmi oktobarip aallaqqaataani 1979-imi klinikassistentitut ilinniartut aallarnersimavaa. Nuummi ilinniartutut pikkorissarnermi kingorna 1980-imi ilinni-arffigisamini Narsami kigutileriffimmut nuuppoq, kingornalu taamani kigutit nakorsaata Karl Johan Nielsenip kaammattuineratigut kigutigissaasutut ilinnialerluni. Vivi Johanne Larsen Nuummut 2003-mi nuunnissami tungaanut Narsap kigutileriffiani ukiuni 22-ni sulisimavoq.

– 2003-miilli Nuummi sulisimavoq, tassanilu aamma ukiunik 25-nngortorsiorlunga maannalu aamma ukiunik 40-nngortorsiorlunga nalliuttorsiorsimallunga. Kigutigissaavimmi sulinerup nuannaalersittarpaanga. Pitsaasunik suleqateqarpunga misigisimallunga kigutileritikkiartortunut allaanerussuteqartitsillunga, Vivi Johanne Larsen oqarpoq.

Vivi Johanne Larsen, 40 års-jubilæum

Vivi Johanne Larsen er kigutigissaasoq i Nuuk. Hun indledte sin karriere idenfor tandplejen 1. oktober 1979 i tandklinikken i Paamiut, hvor hun var klinikassistentelev. Efter elevkursus i Nuuk flyttede hun i 1980 læreplads til Narsaq tandklinik, og kom senere i læreplads som kigutigissaasoq, efter opfordring af daværende tandlæge Karl Johan Nielsen. Vivi Johanne Larsen var 22 år på Narsaq tandklinik, til hun flyttede til Nuuk i 2003.

– Siden 2003 har jeg været i Nuuk, hvor jeg også holdt mit 25 års-jubilæum og nu 40 års-jubilæum. Arbejdet i tandplejen gør mig glad. Jeg har gode kolleger og føler, at jeg gør en forskel for patienterne, siger Vivi Johanne Larsen.

Kristine Løvstrøm februaarip aallaqqaataani 2022-mi qaniginerpaasai peqatigalugit nalliuttorsiuutigineqarpoq, tamatumani Kristine Ataqinartorsuup Dronningip nersornaasiuttagaani fortjenstmedaljemik Chefdistriktstandlægemit Lars Grøntvedimit saqqarmiulernerqarluni.

Kristine Løvstrøm blev fejret 1. februar 2022 med en mindre sammenkomst for de nærmeste, hvor Kristine fik overrakt Hendes Majestæt Dronningens Fortjenstmedalje af Chefdistriktstandlæge Lars Grøntved.

Kristine Løvstrøm ukiuni 40-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnittoq

– Kristine Uummannami kigutigissuuneq pitsanngorsarniarlugu kusanartumik ataatvartumillu sulisimavoq, minnerunngitsumillu taanna pissutaallu kigutigissuuneq pitsanngoriarsimalluni kigutillu nakorsaata suliaqarfigisaani OCR-imi kisitsisit pitsanngoriartortuarsimallutik. Kristine ukiuni 16-ini ilisarisimasimavara, suleqatigiinnerpullu nuannarilluinnarsimallugu.

Kristine Løvstrøm 40 års-jubilæum

Jeg tog til Nuuk for at få teoriundervisning og arbejdede i Uummannaq tandklinik. Jeg startede at arbejde som elev 1. februar 1982. Det er vigtigt at man engagerer sig interesseret i sit arbejde. Og det er nødvendigt at man ikke har ubegrundet fravær og et godt samarbejde, opmuntring og vejledning. Hvis arbejdet skal være interessant at møde op til, skal man deles om arbejdsopgaverne, og når man har lært arbejdsopgaver og ansvar at kende, så bliver arbejdspladsen rigtig interessant møde op til og det hele kører godt.

Malu Krogh ukiuni 25-ni sulisimanerminik 2022-mi nalliuttorsiuutiginnittoq.

Malu Krogh fejrede sit 25-års jubilæum i 2022.

Malu Krogh ukiuni 25-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnittoq

Malu Krogh kigusioritut klinisk tandteknikeritut ilinniagaqarsimavoq.

Malu Krogh 25 års-jubilæum

Malu Krogh er uddannet klinisk tandtekniker.

Landstandplejen – en arbejdsplads med livstidsansættelser

Arbejdsmarkedet er i dag mere fleksibelt, og lysten til jobskifte ses oftere og oftere. Det hører efterhånden sjældenhederne til, at arbejdspladser kan fejre livstidsansættelser. Men hos Landstandplejen har de fejret hele 7 livstidsansættelser siden 2020. I denne artikel bringer vi portrætter fra Landstandplejens medarbejdere, som har fejret jubilæer

Pauline Egede Qaqortumi kigutigissaavimmi ukiuni 40-ni sulisimanini nalliuttorsiorrigaa tallimangornermi oktobarip 15-iani 2021-mi ilasseqatigiinnertalimmik.

Pauline Egedes fejrede sit 40-års jubilæum med en reception fredag d. 15. oktober 2021 i tandplejen i Qaqortoq.

Pauline Egede ukiut 40-nngorlugit nalliuttorsiortoq

Pauline Egede kigutigissaasutut ilinniagaqarsimavoq. Ilinniakkani Paamiuni kigutilerisarfimmi aallartissimavaa, tassani klinikkassitentitit kingornalu kigutigissaasutut ilinniagaqarsimalluni. Upernaviup kigutilerisarfiani aamma sulisimavoq, ullumikkullu Qaqortumi kigutilerisarfimmi sulilluni.

– Kigutigissaavik suliffeqarfiuvoq pissanganartoq ataatsimoorlutik kivitseqatigiissunik pitsaasunik suleqateqarfiuvoq. Meeraaqaniit inersimasunut, innarluutilinnut utoqqaat angerlarsimaffianni najugaqartunut tamanut pitsaaliuinermik suliaqartarpugut. Innuttaasut kigutigissuunerup ineriartornerata malinnaaviginera aamma angajoqqaanik mikisunik meeraatilinnik suleqateqarluarneq soqutiginaruuvoq. Ullumikkut unammilligassaq tassaavoq inuusuttut qanikkut eqqiluisaarnermik soqutiginnilersinnissaat kigutillu misissortinnissaannut aggeqqusissutinut takkuttarnissaat.

– Pauline nukissamik siammartiterillaqqissuuvuq suleqatiminillu tamanit nuannarineqarluartuulluni. Qijmassuseqarluarluni soqutiginnilluinnarlunilu suliarpassuarmi akornanni ilaatigut meearpassuit inuusuttorpasuillu eqqortumik kigutigissartarnissaannik ilinniartittarsimavai. Lone Mahnfeldt, Nuna tamakkerlugu kigutigissaavimmi kigutit nakorsaananat.

Pauline Egede 40 års-jubilæum

Pauline Egede er uddannet kigutigissaasooq. Hun startede sin uddannelse i Paamiut tandklinik, hvor hun uddannede sig til klinikassistent og senere til kigutigissaasooq. Hun har også været i Upernavik tandklinik, og er nu i Qaqortoq tandklinik.

– Tandplejen er en spændende arbejdsplads med gode kolleger, der løfter opgaver i flok. Vi laver forbyggende arbejde for alle fra småbørn til voksne, handicappede og plejehjemsbeboere. Det er interessant at følge udviklingen af sunde tandsæt i befolkningen, og have et godt samarbejde med forældre til småbørn og skolebørn. Udfordringen i dag er at få de unge til at interessere sig for deres mundhygiejne og komme til indkaldelserne til tandeftersyn.

– Pauline er en energispreder og er vellidt af sine kollegaer, på alle lag. Med godt humør og stor interesse har hun, blandt meget andet, lært mange børn og unge at ”svinge tandbørsten” korrekt. Lone Mahnfeldt, Cheftandlæge for Landstandplejen.

Rosa Mieth

– Rosa Narsap kigutileriffiani ikiortitut sulilerpoq 1997-mi, 1999-mi klinikassistentit ilinniakkani naamassivaa, 2007-milu kigutigissaasutut ilniarsimasunngorluni. Ukioq manna februar 18-ani ukiut 25-it sulisimanerminik nalliuttorsiorpoq. Ukiut 25-it ingerlaneranni narsarmiorpassuit kigutiminnik qanoq paarsinissaannik ikiorlugit ilitersugarisarpai, meeraaqat 8-nik qaamatilinniik utoqqarnut. Rosa suleqatikuminartuuvooq, ilisimasaminillu ingerlatitseqqikkusuttuulluni, nutaanik sulilersoqarangaq ilisimasaminik ingerlatitseqqisarluni.

– Rosa begyndte sit arbejde i Narsaq tandklinik i 1997, og blev færdiguddannet som klinikassistent i 1999, og blev uddannet som kigutigissaasooq i 2007. I år kunne hun fejre sit 25 års jubilæum 18. februar. I løbet af de 25 år har hun oplært mange borgere i Narsaq i god tandsundhed, fra spædbørn i otte måneders alderen til ældgamle mennesker. Rosa er god til at samarbejde og har lyst til videregive sin viden, således at nyansatte får god nytte af hendes viden.

Rosa Mieth Narsami ukiuni 25-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnippoq. Rosa kigutigissaasuuvoq.

Rosa Mieth holdt 25 års-jubilæum i Narsaq. Rosa er kigutigissaasooq.

Adam Wille ukiuni 25-ni sulisimanerminik februaarip 1-ani 2020-mi Nuummi nalliuttorsiuutiginnippoq.

Adam Wille kunne fejre 25 års-jubilæum d. 1. feb. 2020 i Nuuk.

Adam G. Wille – ukiuni 25-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnittoq

Adam Wille Nuummi Qitiusumik Kigutilerisarfimmi suliffeqarpoq. Tandklinikassistentitut ilinniagaqarsimavoq.

Adam G. Wille - 25 års-jubilæum

Adam Wille arbejder på Centrantandklinikken i Nuuk. Han er uddannet kigutigissaasooq.

Mette Petersen ukiuni 40-ni sulisimanerminik nalliuttorsiuutiginnittoq

Mette Petersen 40 års-jubilæum

Mette Petersenip Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi ukiuni 40-ni atorfeqarsimasutut septembarip aallaqqaataani 2020-mi nalliuttorsiorpoq. Mette ukiuni 40-ni aalajaalluni sulisimanini pillugu dronningip nersornaasiuttagaanik Dronningens Fortjenstmedaljemik saqqarmiulernerqarpoq.

Mette Petersen fejrede den 1. september 2020 sit 40-års jubilæum i Det Grønlandske Sundhedsvæsen. Mette fik tildelt Dronningens Fortjenstmedalje for 40-års tjeneste.

Fun facts om tænder og tandsundhed

Vidste du?

– At emaljen, som sidder på dine tænder og beskytter dem fra bakterier og skader, faktisk er den hårdeste substans i din krop – endnu hårdere end dine knogler

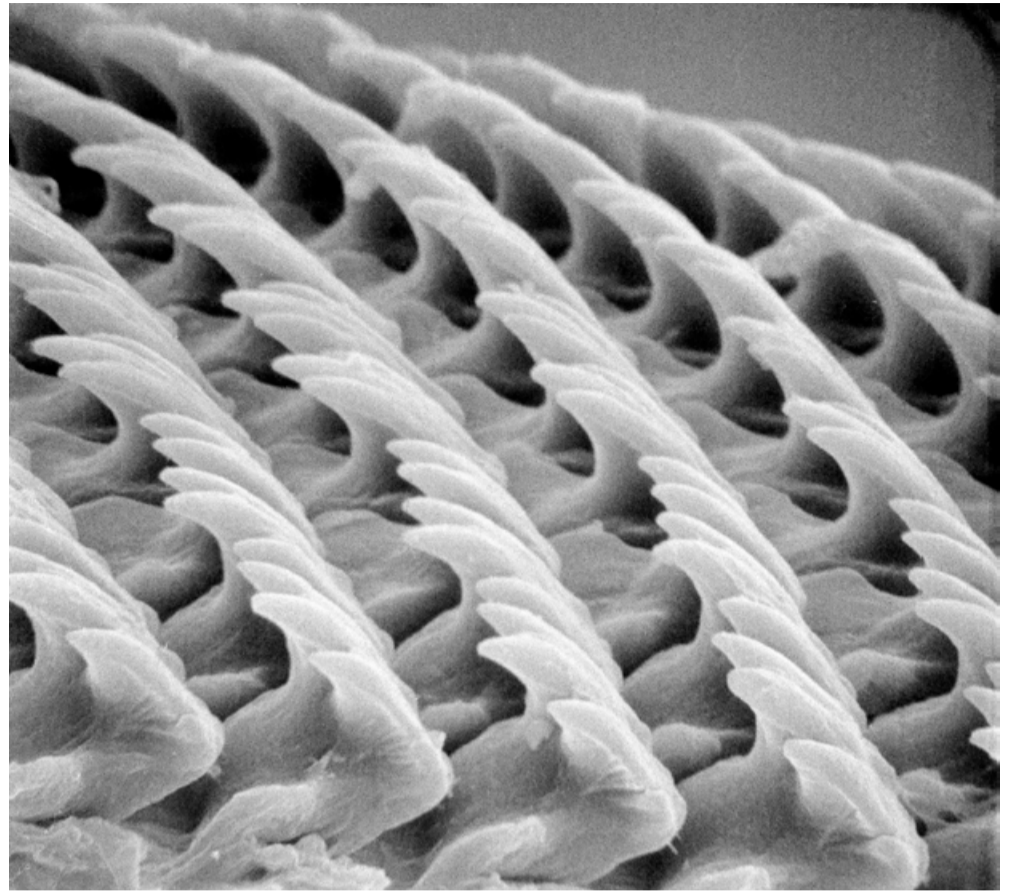
– At dit tandaftryk er lige så unik som dit fingeraftryk. Ikke to mennesker har ens tandaftryk – ikke engang enæggede tvillinger

– At en tredjedel af dine tænder er gemt under gummerne. Det er med andre ord kun to tredjedele af tanden, man kan se

– At hvis du slår et stykke af din tand eller slår den helt ud, så skal du putte den i mælk eller beholde den i munden, indtil tandlægen kan hjælpe dig

– At du i gennemsnit bruger 38 dage af livet på at børste tænder

– At du producerer 1-2 liter spyt i døgnet

– Siuteqqut uumasunit tamanit kiguteqarnersaapput. Siuteroq Danmarkimi naatsiivimmiittooq taamaalilluni 14.000-init amerlanerusunik mikisuararsuarnik kiguteqarpoq, oqaani ataatsimoortutut ilusilittut inissisimasunik.

– Snegle har flest tænder af alle dyr. En havesnegl har således mere end 14.000 småbitte tænder, der er placeret i et tætpakket mønster på tungen.

– Qilalugaq qernertaq uumasuni tannerpaamik kiguteqarpoq, 3 meterinik takitigilersinnaasumik. Qilalugaq qernertaq marlunnik kiguteqarsinnaasarpoq, aappaali kisimi kakkiviaatigut talliartorsinnaasarluni.

– Narhvalen har dyreverdenens længste tand, der kan blive op til 3 meter lang. Narhvalen kan godt få to tænder, hvoraf det oftest kun er den ene der vokser ud gennem overlæben.

Kigutigissartarnissamut siunnersuutit:

1. Ullaat unnuillu tamaasa sukumiisumik kigutigissartarit
2. Meeqqavit qulinik ukioqalernissaata tungaanut kigutigissarnerani ikiortaruk
3. Kigutinut qaqorsaata flouritalerujussuaq atortaruk – ajornanngippat 1450 ppm
4. Ulluinnarni mamakujuit, safti sodavandillu pinaveersaakkitt

Råd til tandbørstningen:

1. Børst tænderne grundigt hver morgen og aften
2. Hjælp dit barn med tandbørstningen til det er 10 år gammelt
3. Brug tandpasta med et højt fluorindhold – helst 1450 ppm
4. Drop slik, saft og sodavand i hverdage

– Qungasersuut alleqquminni taamaallaat siuaaqarput. Kigutaasa sinneri qaniani tunorpassisumiipput – qungasianut qanittumi.

– Giraffer har kun fortænder i undermund. Resten af dens tænder sidder langt tilbage i munden – næsten helt nede i halsen.

Kigutit aamma kigutiginneq pillugit ilumoortut nuannersut

Ilisimaviuk?

- Sikassaat kigutinniittoq kigutit bakterialernissaannut ajoquteqalernissaannullu illersuutaasoq timinni manngernersaammat – saaninnit manngernerulluni
- Kigutit kiisarnerinut takussutissat inus-

sat ipaasaattut asseqanngilluinnarmata. Inuit marluk kiisarneri tamatigut assigiinngitsuusarput – allaammi marlulissat mannessamit ataatsimit pilersut assigiinngitsunik kiisarput

– Kigutivit pingajorarterutaat ikkinni toqqoqqamata. Allatut oqaatigalugu taa-

maallaat kigutip pingajorarterutai marluk takuneqarsinnaallutik

- Kigutip ilaa katattoorukku tamaalluunniit katappat, immummut kinissavat imaluunniit qaninniitiinnarlugu, kigutit nakorsaaniit ikiorneqarnissavit tungaanut

– Inuuninni agguaqatigiissillugu ullut 38-t kigutigissarnermut atortarpatit

- Ullup unnuallu ingerlanerani qiseq 1-2 literi pilersittarpat

Nunap inoqqaavisa kigutaat putoqarneq ajorput

Nunatsinni qanga inuiaqatigiit piniartukkormiut kigutaat putoqarneq ajorput. Tamanna ilisimaneqarpoq inuit timaannit paniinnarsimasunit Qilakitsumeersunit 1475-ip missaanneersunit. Kigutaat nungullarsimapput, qulloorneqarlutik ipeqarlutillu, putoqaratilli.

Nunattali nunani killermiunik piorsarsimasunik qaninnerusumik atassuteqaleriartorneratigut innuttaasut kigutaat allanngoriartulerput. 1913-14-ikkunni takuneqarsinnaalereersutut niuertoqarfinni annerusuni kigutit ilungersunartumik putoqalersimasarput, tassa sukkut nioqqutissallu sukkullit atugaaleriartornerisa peqatigisaanik.

Nunatsinni 1970-ikkunni ilinniartitsinermik aallartitsisoqarpoq – tassaasumik kigutigissaasoq, taakku kigullunnerup akiorniarneqarnerani siuttuusimapput.

Oprindelig befolkning havde ikke karies

Det oprindelige grønlandske fangersamfunds tænder var uden karies. Det ved man fra mumificerede lig fra Qilakitsoq omkring 1475. Tænderne var slidte, revnede og snavsede, men uden karies.

Men i takt med at Grønland kom i tættere kontakt med den vestlige civilisation, ændredes tandstatus i befolkningen. Allerede i 1913-14 kunne påvises, at især de større handelssteder var alvorligt angrebet af karies i takt med, at sukker og sukkerholdige produkter vandt udbredelse.

I 1970'erne fik Grønland deres egen uddannelse – kigutigissaasoq, der har været frontkæmperne i forebyggelsesindsatsen af tandsygdomme.

– Eqalussuup kigutini katakkajuttarpai, inunnilli allaanerusumik uumanini tamakkerlugu nutaanik kigutitaarsinnaasarpoo. Eqalussuit ilaat uumanertik tamaat 30.000-it angullugit kigutitaarsinnaasarpot – taamalu amerlatigisut katattarlugit.

– En haj taber ret tit sine tænder, men i modsætning til mennesker kan den gro nye tænder hele livet. Nogle hajer kan få – og tabe – op mod 30.000 tænder i løbet af et liv.

– Puisit ilaat Sikuiuitsumi Kujallermi uumasuusut nunarsuarmi eqqumiinnerpaanik kiguteqarput putulinnik, taakkunatigut imaq anisissinnaasarpaat illeqqat mikisuararsuit puisip inuussutigisai uninngatiinnarlugit.

– En særlig sælart der lever på Antarktis har nogle af verdens mærkeligste tænder med huller i, der kan filtrere vandet fra uden at de små kril, som sælen lever af, følger med.

Kom forbi TANDKLINIKKEN

SUND
MUND

=

SMUKT
SMIL

